

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

ERGENLERDE SOSYAL MEDYA KULLANIMININ
ROMANTİK İLİŞKİ DOYUMU BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

BERFİN RESULOĞULLARI

İSTANBUL, 2024

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**ERGENLERDE SOSYAL MEDYA KULLANIMININ
ROMANTİK İLİŞKİ DOYUMU BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

**BERFİN RESULOĞULLARI
(220134009)**

**Danışman
(Prof. Dr. Ayşe Pınar Vural)**

İSTANBUL, 2024

ETİK BİLDİRİM

Bu projenin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Berfin Resuloğulları

TEŞEKKÜR

Öncelikle yüksek lisans eğitimim sürecimde kibarlığı ve ılımlı yaklaşımıyla hem manevi hem akademik destek ve yönlendirme sağlayan değerli danışmanım Prof. Dr. Ayşe Pınar Vural'a teşekkür ederim.

İlk adım attığım günden bugüne her tökezlediğim anda beni tutan, desteklerini kalpten hissettiğim, mesleğimde gelişmem için her koşulu sağlamaya çalışan canım annem Nevin Resuloğulları ve canım babam Abdullah Resuloğulları'na sonsuz teşekkürlerimi iletiyorum. Zorlukları aşmam konusunda desteğini nerede olursa olsun eksik etmeyen canım ağabeyim Burhan Resuloğulları'na sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tüm lisans ve yüksek lisans sürecimde yanımda olan bana manen ve fiziken desteklerini esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Derya Yazıcı ve Ayşegül Eken'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ERGENLERDE SOSYAL MEDYA KULLANIMININ ROMANTİK İLİŞKİ DOYUMU BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Berfin Resuloğulları

ÖZET

Ergenlik döneminde kurulan romantik ilişkiler, ergen bireyin üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. İleride sahip olacağı ilişkilerdeki tutum ve davranışlarını da büyük ölçüde etkilemektedir. Günümüzde, ergenlerin sosyal medyaya verdikleri önemin artmasıyla birlikte romantik ilişkilerinin de bu platformlara taşındığı gözlemlenmiştir. Sosyal medya, çeşitli amaçlarla kullanılmasıyla birlikte romantik partner edinme, edinilen partnerle iletişim halinde olmak içinde kullanılmaktadır. Bu amaçlarla kullanım; sahip oldukları ilişkiyi ve ilişkiden aldıkları doyumunu olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir. İlişkilerini nasıl algıladıkları ve değerlendirdikleri, aldıkları doyumunu açıklamaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, ergenlerin sosyal medya kullanımının romantik ilişkileri üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaları bir araya getirmektir. 2010-2023 yılları arasında yapılmış araştırmalar, belirlenen anahtar kelimeler kullanılarak “Google Scholar”, “Science Direct”, “PudMed”, “Yök Tez Merkezi”, “DergiPark” ve “Yök Açık Bilim” elektronik veri tabanlarında dahil etme ve hariç tutma kriterleri doğrultusunda taranmıştır. Ergenlerin toplumun geleceği olduğu düşünülerek daha iyi anlaşılması gerekmektedir. Ergenlikteki romantik ilişkiler, romantik ilişkiden alınan doyumunu etkileyebilecek faktörler, hangi ergen grubunun daha çok sosyal medyadan romantik ilişki kurduğu, sosyal medyadan kurulan romantik ilişkilerin özelliklerine dair bulguları ve yapılabilecek düzenlemeleri içermektedir. Elde edilen sonuçlara göre, ergenlerin sosyal medyadan ilişki kurması taciz, istismar, zorbalık gibi durumlarla sonuçlanabileceğine, ilişkilerini kısa süreli algıladıkları, tek partnerle yetinmedikleri bulunmuştur. Sosyal medya kullanımlarının romantik ilişkilerini ve ilişkide elde ettikleri doyumunu etkilediği söylenebilir.

Çalışmanın sonunda dahil edilen araştırmaların sonuçları tartışılmış ve ergenlerin-ebeveynlerin sosyal medya kullanımı ile romantik ilişkiler konusunda bilinçlenmelerine yönelik ileride yapılacak araştırmalar için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ergenlik, Romantik İlişki, Romantik İlişki doyumunu, Sosyal Medya Kullanımı, Ergenlerde Romantik İlişki.

**EXAMINATION OF SOCIAL MEDIA USE
IN ADOLESCENTS IN THE CONTEXT
OF ROMANTIC RELATIONSHIP
SATISFACTION
Berfin Resuloğulları**

ABSTRACT

Romantic relationships established during adolescence have a significant impact on the adolescent individual. It also greatly affects his attitudes and behaviors in their future relationships. Nowadays, as the importance given by adolescents to social media increases, it has been observed that their romantic relationships have also moved to these platforms. With the use of social media for various purposes, it is used to acquire a romantic partner and to keep in touch with the acquired partner. Use for this purpose may affect the relationship they have and the satisfaction they receive from the relationship, positively or negatively. How they perceive and evaluate their relationships explains the satisfaction they receive. The main purpose of this study is to bring together studies examining the effects of adolescents' social media use on their romantic relationships. Research conducted between 2010 and 2023 was conducted using the determined keywords and in line with the inclusion and exclusion criteria in electronic data sources such as "Google Scholar", "Science Direct", "PudMed", "Yök Thesis Center", "DergiPark" and "Yök Open Science". scanned at the bases. Considering that adolescents are the future of society, they need to be understood better. It includes findings about romantic relationships in adolescence, factors that may affect the satisfaction of romantic relationships, which group of adolescents mostly establish romantic relationships through social media, the characteristics of romantic relationships established through social media, and the arrangements that can be made. According to the results obtained, it was found that adolescents establishing relationships on social media may result in situations such as harassment, abuse and bullying, and that they perceive their relationships as short-term and that they are not

satisfied with a single partner. It can be said that social media use affects their romantic relationships and the satisfaction they achieve in the relationship.

At the end of the study, the results of the included studies were discussed and some suggestions were made for future research to raise awareness of adolescents and parents about social media use and romantic relationships.

Keywords; “Adolescence”, “Romantic Relationship”, “Romantic Relationship Satisfaction”, “Social Media Use”, “Romantic Relationship inAdolescents”

ÖN SÖZ

Bu projenin amacı, ergenlerin sosyal medya kullanımının romantik ilişkileri üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaları bir araya getirmektir. Ergenler arasında sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla ergen romantizmi de etkilenmiştir. Böylelikle ergenlerin romantik ilişkilerinden aldıkları doyumla ilgili çalışmalara gereklilik doğmuştur. Bu konuda yapılan çalışmalarda sosyal medyanın kullanım amaçlarına, ilişki süreçlerindeki etkisine, ergenlerde yol açtığı olumlu ve olumsuz sonuçlara, ayrıca sosyal medyadan ilişki kurma tercihi olan ergenlerin özelliklerine odaklanılmıştır. Projede ergenlerin sosyal medya kullanımının romantik ilişkilerine etkilerini ve sonuçlarını açıklamaktadır. Bu bağlamda araştırmacılara, ebeveynlere, eğitim programı geliştirenlere yönelik öneriler içermektedir.

Son yıllara kadar romantik ilişkilerle yapılan çalışmalar daha çok genç yetişkin grubuyla yapılmıştır. Bu araştırmanın ergenlerle yapılmış olmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ülkemizde konuyla ilgili çalışmaların sınırlılığı dikkat çekmektedir. Ergenlerin sosyal medya kullanımının romantik ilişkilerine etkilerini ve sağladıkları doyumunu inceleyen bir araştırma bulunmamaktadır. Bu çalışma neticesinde elde edilen bulguların, mevcut literatüre ve gelecek bilimsel araştırmalara ışık tutması beklenmektedir.

Berfin Resuloğulları

Ocak,2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	viii
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN TASARIMI.....	4
1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	4
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	5
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	5
1.4.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	6
2. BÖLÜM: YÖNTEM VE GEREÇ	7
2.1. ARAŞTIRMA SORULARI.....	7
2.2. ARAŞTIRMANIN DAHİL ETME KRİTERLERİ.....	7
2.3. ARAŞTIRMANIN HARİÇ TUTULMA KRİTERLERİ	8
2.4.TARAMA YILLARI.....	8
2.5. TARAMA STRATEJİSİ VE VERİ TABANLARI.....	8
2.6. ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLENLERİN ÖZELLİKLERİ.....	8
2.7.ARAŞTIRMADAKİ KATILIMCILARI ÖZELLİKLERİ.....	9
3. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜRLER	10
3.1. ERGENLİK.....	10
3.2. ROMANTİK İLİŞKİLER.....	12
3.3 ROMANTİK İLİŞKİ DOYUMU.....	16
3.3.1. Romantik İlişki Doyumu ve Bağlanma	16
3.3.2. Ergenlik Döneminde Bağlanmanın Romantik İlişki Doyumuna Etkisi	17

3.3.3 İlişki Doyumunu Etkileyen Diğer Faktörler	19
3.4. SOSYAL MEDYA KULLANIMI	21
3.4.1 Sosyal Medya Çeşitleri	22
3.4.2. Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımı.....	24
3.4.3 Sosyal Medya Kullanımının Ergenler Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri.....	28
3.5. SOSYAL MEDYA KULLANIMININ ROMANTİK İLİŞKİ VE DOYUMUNA ETKİSİ İLE İLGİLİ LİTERATÜR ÇALIŞMALARI.....	29
4. TARTIŞMA	33
4.1. ÇALIŞMADAN ELDE EDİLEN BULGULARIN TARTIŞILMASI.....	38
4.2 ÇALIŞMANIN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ.....	42
SONUÇ VE ÖNERİLER	44
KAYNAKÇA	48

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, bireyin yaşamında yetişkinliğe adım attığı önemli bir aşamayı temsil eder. Bu dönem, bireyin toplumla bütünleştiği, kendi kimliğini keşfettiği ve hem psikolojik hem de bedensel olarak olgunlaştığı bir süreci ifade eder. Aynı zamanda, yetişkinlikle ilgili tutumların ve davranışların şekillendiği bir dönem olarak da öne çıkar; bu süreçte bireyin toplumsal sorumluluklarını anlaması ve benlik algısını geliştirmesi önem kazanır. Ergenler, sadece fiziksel ve cinsel değişimlere değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal yönden de çeşitli değişimlere maruz kalmaktadır. Bir grupla bütünleşme ve bu grup üzerinde etki sağlama düşünceleri de bu dönemde gelişmektedir. Ergenlik çağındaki gençler, hem bedensel ve fizyolojik değişikliklere adaptasyon süreciyle uğraşırken, hem de geleceklerini planlamak, hedefler belirlemek ve bu hedeflere ulaşmak için çaba gösterme zorunluluğu hissetmektedirler(Çankaya&Meydan,2018).

Ergenlik, bireyin duygusal açıdan özgürlüğe ulaştığı, cinsiyete dayalı davranış beklentilerinin başladığı, özgün ahlak anlayışını şekillendirdiği, toplumsal rolleri belirleyip bu görevlerin yerine getirilmesine dair tercihleri yaptığı süreci içeren bir evre olarak tanımlanabilir. İçinde bulunduğumuz yüzyıla kadar romantik ilişkilerle ilgili çalışmalar yetişkinler ile yapılmıştır. Ergenlik dönemiyle ilgili çalışmalar uzun yıllara dayalı olsa da, ergen romantizmi araştırmalara yeni konu olarak eklenmiştir. Ergenlik dönemindeki romantik ilişkilere dair yapılan araştırmaların sınırlı olması, genellikle genç yaşlardaki ilişkilerin sıradan, geçici ve yüzeysel olarak değerlendirilmesiyle ilişkilendirilebilir (Feiring, 1996)

Romantik ilişkileri de içinde barındıran yakın ilişkiler; sıcaklık hissedilen bireyle dayanışma ve etkileşimin esas alındığı, duygusal bağlanmanın gerçekleştiği ilişki olarak nitelendirilir. Karşı cinsin birbirine karşı duyduğu samimiyet, sadakat ve arzunun bir araya gelmesi romantik ilişki bağlamında ele alınmaktadır (Sternberg,1986). Ergenlerin mutluluğu ile ilişkilendirilen faktörler arasında, akranlarıyla ve romantik partnerleriyle ilişkilerinin etkili olduğu gerçekleştirilen araştırmalarla saptanmıştır (Demir, 2008; Demir ve Weitekamp, 2007).

Edinilen romantik tecrübeler; ergenin öz saygısı, diğer insanlara karşı yaklaşımları ve gelecekteki uyum yeteneklerini belirleyen diğer becerilerle birleşerek, sosyal ilişkilerdeki uyumlu veya sorunlu ilerleyebilecek yaşantılarla etkileşime girer. (Hartup, 1996).

İlişkiden doyum alınması için partnerlerin arasında çift taraflı samimiyet, paylaşım ve dayanışma olması gerekmektedir. İlişkiye karşı hissettikleri bağa göre ilişki süreci hakkında belirleme yaparlar. Belirleme yaparken yine romantik ilişkiden alınan doyum gözetilmektedir.

(Baker vd., 2017). Romantik ilişki doyumunu, kişinin ilişkisi hakkındaki fikir ve hislerinin değerlendirilmesidir. (Hendrick,1988) İlişki özelinde her iki tarafında verdikleri değerle, gereksinimleri göz önüne almasıyla, faydalı ve zararlı partnerlik deneyimlerinin ifade edilmesiyle sağlanan doyumdur. (Doğaner,2014) Hisler ve değerlendirmeler ne kadar subjektif olursa olsun, bireyin hem kendi isteklerini karşılayabilme kapasitesi hem de partnerinin ihtiyaçlarına olan duyarlılığı, sahip olunan ilişkiye dair pozitif değerlendirmelerle birlikte ilişki doyumunu göstermektedir. (Rusbult & Buunk,1993). Bununla birlikte, içinde bulunulan romantik ilişkide bir sıkıntının varlığı veya yokluğu, ilişki doyumunu açıklamada etken olabilir. (Çelen-Demirtaş, 2010). İlişkiden doyum sağlanması, ilişkinin süresini uzatmakta ve kalitesini artırabilmektedir. Ayrıca karşılaştıkları anlaşmazlıklara fayda sağlayan alternatifler üreterek karşılıklı doyuma yol açan eylemlerde bulunabilirler. (Amato vd., 2007).

Kişinin düşüncelerini, tecrübelerini, hayata bakışlarını ileti veya fotoğraflarla yayımlayabildiği; insanlarla çift yönlü etkileşim kurmak amacıyla kullanılan çevrimiçi mecralar sosyal medya olarak adlandırılmaktadır. (Eraslan,2020). Herhangi bir sosyal medya platformuna aktif üye olan bireyler; kendilerine ait hesap açabilme, sosyal çevresiyle iletişime geçebilme ve ortak özellikleri bulunan farklı üyelerle etkileşimde bulunabilme imkanına sahip olurlar. (Kuss & Griffiths, 2011). Mevcut zaman içinde, çocukların dijital çağın bir unsuru haline gelmesi dikkatleri çekmektedir. (Van Looy,2016). Sosyal medyayı en aktif ve yoğun şekilde kullanan bireyler arasında ergenlik dönemindeki gençlerde yer almaktadır (Allen vd, 2014).

Ayrıca bu gençlerin hayatlarındaki sosyal medyanın yeri zaman içinde daha da merkezi bir konum almaktadır. (O’Keeffe vd., 2011) Günün büyük bir kısmını kendi başlarına geçirmeleri lise çağında yoğunlaşmaya başlar. (Baker, 2012).

Bu, boş zamanlarını doldurmaya çalışırken ebeveynleriyle olan ilişkileri ve yakınlığı olumsuz etkilenebilir. Böylelikle çevrelerini genişletme ve romantik ilişki konusunda motive olabilirler (Asher & Weeks, 2014). Ergenlerin sosyal medya kullanımı, romantik partner arayışlarına katkı sağladığı söylenebilir.

Bu çalışma, ergenlerin sosyal medya kullanımının romantik ilişkileri üzerindeki etkisini ve algıladıkları romantik ilişki doyumunu geleneksel derleme yöntemiyle açıklamayı hedeflemektedir.

1.BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TASARIMI

1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Ergenlik genel hatlarıyla, bireyin çeşitli dinamikler nedeniyle erişkin kategorisine dahil edilmediği, bulunduğu toplumunun benimsediği davranış biçimlerini deneyimleyebileceği, topluma karşı gerekliliklerinin bulunmadığı, keşfe olanak sağlayan değişim ve gelişim süreci olarak değerlendirilebilir. (Cloutier, R. & Onur, B.,2019).

Vücut ve cinsel organlarda hızlı bir şekilde gelişim olur. Ergen, coşkulu duygular ve önemli gelişimsel meydan okumalarla karşılaşırken, geçmişteki görevleri ile yeni görevleri arasında kıyaslamalar yapar. Dönemin en önemli özelliklerinden biri, dürtüsellikle birlikte çocukluk çağında edindiği ahlaki kalıplar ile yetişkinlik hayatındaki kalıpların kıyaslandığı dönemdir. Toplum içindeki konumunu, meslek durumunu, cinsel kimliğini fark edip uyum sağlamaya çabaladığı süreçleri içinde barındırır. (Öztürk,O.M,&UluşahinA.N,2018). Ebeveynden ayrışma arzusuyla birlikte karşı cinse yakınlığa ihtiyaç duymaya başlar.

İlk romantik ilişki yaşantısı ergenlikte gerçekleşir. Bu deneyim, ilerleyen zamanlardaki romantik partnerine karşı istekleri ve partnerini algılayış şekli biçimlendirir. Ergenlik döneminde kurulan romantik ilişkiler; ergenlerin kimlik, biliş ve toplumsal-işsel edinme süreçlerini şekillendirerek yetişkinliğe geçişte ve sonrasındaki yaşantılarını etkileyebilir (Yavuzer,2007). Ergenlik süresince değişime ve gelişime ayak uydurmaya karşı verilen mücadele dikkate alındığında, sosyal medyanın ergenin kurduğu yakın ilişkiler üzerinde oldukça etkili olduğu söylenebilir. Bazı çalışmalarda, ergenlerin sosyal medyadaki aktifliğinin diğer kullanıcılara kıyasla daha sık olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Üstündağ, 2020). Ergen bireylerin sosyal medyayı kimlik kazanımı, romantik partner ve ilişki arayışı, düşüncelerini başkalarıyla paylaşmak amacıyla kullandıkları belirtilmektedir. (Atalay,2014)

Ergenler arasında sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla ergen romantizmi de etkilenmiştir. Böylelikle ergenlerin romantik ilişkilerinden aldıkları doyumla ilgili çalışmalara gereklilik doğmuştur. Yapılan çalışmalarda sosyal medyanın kullanım amaçlarına, ilişki süreçlerindeki etkisine, ergenlerde yol açtığı olumlu ve olumsuz sonuçlara, ayrıca sosyal medyadan ilişki kurma tercihi olan ergenlerin özelliklerine odaklanılmıştır.

Bu araştırmanın temel problemi; sosyal medya kullanan ergenlerin romantik ilişkileri ve sosyal medyanın ilişkiden alınan doyuma etkisini inceleyen yeterli sayıda çalışmaların eksikliğidir. Literatüre bakıldığında, ergenlerin hem romantik ilişkileriyle hem de sosyal medya kullanımlarıyla ilgili çalışmalar oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Korelasyonel çalışmaların yetersizliği ve deneysel, yarı deneysel çalışmaların olmaması, konunun araştırılmasına dair önemi gözler önüne sermektedir. Ülkemizde ergenlerin sosyal medya kullanımları farklı değişkenlerle ele alınmıştır. Bu sebeple bu çalışmada, ergenlerin sosyal medya kullanımlarının romantik ilişkileri ve doyumunu üzerindeki etkisi ile ilgili literatür taranmış ve geleneksel derleme yapılmıştır.

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada, ergenlerin sosyal medya kullanımının romantik ilişkileri üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaları bir araya getirmek amaçlanmaktadır. Ergenlikteki romantik ilişkiler, romantik ilişkiden alınan doyumunu etkileyebilecek faktörler, hangi ergen grubunun daha çok sosyal medyadan romantik ilişki kurduğu, sosyal medyadan kurulan romantik ilişkilerin özellikleri ve yapılabilecek düzenlemeler ile ilgili bilgilere ulaşmak hedeflenmiştir.

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Günümüzde sosyal medya, ergenlerin hayatında giderek daha merkezi bir konuma gelmektedir. Ergenlerde sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla romantik ilişkileri de bu durumdan etkilenmektedir. Sosyal medya, ergenler tarafından sosyal çevrelerini genişletmek, içerik paylaşmak, iletişim kurmak, romantik partner aramak gibi çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Son yıllara kadar romantik ilişkilerle yapılan çalışmalar daha çok genç yetişkin grubuyla yapılmıştır. Bu araştırmanın

ergenlerle yapılmış olmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın sonunda, sosyal medya aracılığıyla kurulan romantik ilişkilerin ergenleri karşılaştırabileceği durumlara karşı önerilerde bulunmaktadır. Ülkemizde konuyla ilgili çalışmaların sınırlılığı dikkat çekmektedir. Ergenlerin sosyal medya kullanımının romantik ilişkilerine etkilerini ve sağladıkları doyumunu inceleyen bir araştırma bulunmamaktadır. Bu çalışma neticesinde elde edilen bulguların, mevcut literatüre ve gelecek bilimsel araştırmalara ışık tutması beklenmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Çalışmaya dahil eden araştırmalar ergenlik, romantik ilişkiler ve sosyal medya kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalarla sınırlıdır.

2. 2010-2023 yılları arası Pubmed, Science Direct, Google Scholar, DergiPark, Yök Tez Merkezi, Yök Açık Bilim veri tabanları aracılığıyla tam metine haline ulaşılabilen çalışmalarla sınırlıdır.

3. Yayın dili Türkçe ve İngilizce olan çalışmalarla sınırlıdır.

4. Çalışmaya dahil edilen araştırmaların bulguları ile sınırlıdır.

Çalışmanın, belirtilen sınırlıklara rağmen, ergenlerin sosyal medya kullanımlarının romantik ilişkileri ve doyumunu üzerindeki etkilerinin belirlenmesi konusunda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.BÖLÜM

YÖNTEM VE GEREÇ

2.1. ARAŞTIRMA SORULARI

Bu çalışmanın temel amacı, ergenlerin sosyal medya kullanımlarının romantik ilişkilerine ve ilişkinin algılanan kalitesine etkilerini incelemektir. Bu bağlamda temel soru “Ergenlerin sosyal medya kullanımlarının romantik ilişkilerinin üzerindeki ve algılanan kalitesi üzerindeki etkisi nedir?” olarak belirlenmiştir. Temel soru dışında, aşağıda yer alan sorulara çalışma sonunda cevaplanmaya çalışılmıştır.

- Hangi ergenler sosyal medya aracılığıyla ilişki kurmayı tercih etmektedir?
- Sosyal medya kullanımının ergenleri karşılaştırabileceği durumlar nelerdir?
- Sosyal medyadan kurulan romantik ilişkiler, ergenleri nasıl etkilemektedir?
- Sosyal medya kullanımı bağlamında nasıl düzenleme yapılırsa, ergenler için daha yararlı bir hale gelir?

2.2. DAHİL ETME KRİTERLERİ

- 12-18 yaş arası ergenler,
- 2010-2023 yılları arası yapılmış çalışmalar,
- Nicel ve nitel araştırmalar,
- Türkçe ve İngilizce dilinde yayınlanmış olan çalışmalar,
- Sosyal medya hesabı bulunan ergenlerin yer aldığı çalışmalar dahil etme kriterleri olarak belirlenmiştir.

2.3. ARAŞTIRMANIN HARİÇ TUTMA KRİTERLERİ

- 2010 yılından önce yapılmış çalışmalar
- 18 yaş üstü kişiler
- Sosyal medya kullanmayan ergenler

2.4. TARAMA YILLARI

Bu çalışma, 2010-2023 yılları arasında yapılan çalışmaları içermektedir. Araştırma soruları ve anahtar kelimeler 2010-2023 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Literatür tarama 15 Kasım 2023 tarihinde sonlandırılmıştır.

2.5. TARAMA STRATEJİSİ VE VERİ TABANLARI

“Ergenlik”, “Romantik İlişki”, “Romantik İlişki Doyumu”, “Sosyal Medya” olarak belirlenen anahtar kelimeler, “Google Scholar”, “Science Direct”, “PudMed”, “Yök Tez Merkezi”, “DergiPark” ve “Yök Açık Bilim” elektronik veri tabanlarında taranmıştır.

Araştırma yapılırken anahtar kelimeler, başlıklar ve özetlerde yer alan tüm kelimeler kullanılmıştır. Bunun dışında, belirlenen anahtar kelimelerle veri bulunmayan çalışmaların tespit edilebilmesi için, çalışmaya dahil edilen araştırmaların kaynakçalarından yararlanılmıştır.

2.6. ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN ÇALIŞMALARIN ÖZELLİKLERİ

Bu çalışmaya toplam 34 çalışma dahil edilmiştir. Dahil edilen çalışmaların 33’ü İngilizce kaynaklardan oluşurken 1 tanesi Türkçe kaynaktan oluşmaktadır. Çalışmada 1 Türkçe makale bulunurken 32 İngilizce makale olmak üzere toplam 33 makale ve 1 adet web sitesinden alınan araştırma bulunmaktadır.

İncelenen araştırmalar 2010-2022 yılları arasında yayınlanmıştır. 2010 yılında yayınlanan çalışma sayısının (n=2), 2011 yılında (n=2), 2012 yılında (n=4), 2013 yılında (n=4), 2014 yılında (n=0), 2015 yılında (n=5), 2016 yılında (n=5), 2017 yılında

(n=3), 2018 yılında (n=2), 2019 yılında (n=3), 2020 yılında (n=1), 2021 yılında (n=1), 2022 yılında (n=1), 2023 yılında (n=1) yapıldığı saptanmıştır.

Bunun dışında Türkiye’de yapılan çalışma sayısı 1 iken Türkiye dışı yapılan çalışma sayısının 33 olduğu görülmektedir. Türkiye dışında yapılan çalışmalara bakıldığında ise Avustralya, Amerika, İngiltere, Kolombiya, Tayland, Hollanda, Kanada ve Filipinler olduğu görülmektedir.

Çalışmalarda kullanılan ölçeklere bakıldığında, UCLA Loneliness Scale, Anxiety Scale for Adolescents (SAS-A), Conflict in Adolescent Dating Relationships Inventory (CADRI), Dating Violence Questionnaire-R (DVQ-R) 3 kez, Family Abuse Scale, Scale of Perceived Social Support(MSPSS),Rosenberg Self-Esteem Scale (RSE), 10-item version of the CESD-R (CESDR-10), Experiences in Close Relationshipsscale-Short Form (ECR-S), Subjective Happiness Scale (SHS), The Satisfaction With Life Scale(SWLS), The UCLA Three-Item Loneliness Scale , The Interpersonal Competence Questionnaire (ICQ), Global Measure of Sexual Satisfaction (GMSEX), Global Measure of Relationship Satisfaction (GMREL), Spence Children’s Anxiety Scale – Child (SCAS-Child), Center for Epidemiological Studies Depression Scale for Children (CES-DC), Problematic Use of Mobile Phone Scale (PUMP), Cyber Psychological Abuse (CPA), Conflict Tactics Scale (CTS), Multidimensional Scale of Perceived Social Support (MSPSS), Revised Conflict Tactics Scale (CTS2), IPV-GBM Scale, Self-Report Delinquency Scale (SRDS), Dyadic Adjustment Scale (DAS-4) ölçekleri kullanılmıştır.

2.7. ARAŞTIRMADAKİ KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİ

Bu çalışma içinde ele alınan 34 çalışmada toplam 24.276 katılımcıya ilişkin veri bulunmaktadır. Çalışmalarda örneklem sayısı en az 12 kişi (Ekşi vd.,2013) olarak belirlenmişken; en fazla kişi 8873 kişi (Goldberg vd.,2016) kullanılmıştır. Çalışmaların cinsiyet dağılımına baktığımızda; 13.537 kız, 8.953 erkek ,1961 kişi diğer olarak belirtilmiştir. Ebeveynlerinde dahil edildiği 3162 katılımcıyla yapılan çalışmaların 12-45 yaşları arası değişmektedir.

3.BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜRLER

Bu bölümde projede ele alınan kavramlar ile ilgili kuramsal bilgilere ve araştırmalara yer verilmiştir.

3.1. ERGENLİK

Ergenlik, kişinin yaşamında çocukluk çağından erişkin bir bireye evrilmenin önemli bir basamağı olarak tanımlanır. Ayrıca bağımsızlaşma isteğinin yoğun olması, yakın çevre, dost ve akranlarıyla olan sosyal etkileşimlerinin var olan şekline göre farklılaşmalar göstermesi ergenlik sürecinin ayırıcı özelliklerindedir. Ergen bireyin dış görüşünde gerçekleşen büyüme ve gelişim, aynı zamanda bilişinde ve duygularında da gözlenmektedir (Özyürek& Özkan, 2015).

Ergenlik, “çocukluğun olgunlaşmamasından yetiskinin olgunluğuna geçişin ve gelecek için hazırlanmanın gerçekleştiği, biyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik bir geçişler dönemi” olarak açıklanır (Steinberg, 2007).

Ergenliği yaşanan yıla göre sınıflandırmak için çalışmalar yapılmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından ergenlik 12-25 yaşa konumlandırılmıştır. Kültür, ortam, fiziksel sağlık gibi her topluma has özelliklerde gözetilerek sınıflandırılmalıdır. Herkese genellenen sınıflandırmalardan uzak durulmalıdır (Koç, 2004).

Ergenlik süreci, fizyolojik ve bilişsel gelişimlerin etkisiyle cinsel ve toplumsal olgunluğun sağlanmasıyla birlikte kişinin kimlik kazandığı, bağımsız hale geldiği ve topluma katkıda bulunabilecek konuma eriştiği bir süreçtir (Derman ,2008).

Duygusal neşe ve heyecanın yüksek olduğu, kısa sürede oluşturulan ancak hızla tüketilen ilişkilerle ve başkalarının etkisiyle çabuk fikir değiştirebilmeye karakterize bir dönemdir (Kulaksızoğlu, 2011).

Ergenlik dönemi, erken, orta ve genç şeklinde gerçekleşen değişim ve dönüşümlerin daha kapsamlı ve anlaşılabilir bir şekilde ifade edilmesi için kategorilere ayrılmıştır (Ocakçı,2015; Törüner& Büyükgönenç, 2012).

11-14 yaş aralığını kapsayan dönem, erken ergenlik dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde, ergen bireyin bünyesinde anatomik ve biyolojik değişiklikler oldukça hızlı bir şekilde meydana gelmektedir. Örneğin vücut hacminde büyüme, cinsiyetinin getirdiği özelliklerin gelişimi ve kabulü gibi süreçleri içerir. Bedenindeki bu hızlı gerçekleşen değişiklikler, ergenin ayak uydurtmakta problemler yaşamasına sebep olabilir. Ayrıca, sosyal ortamlarda beklenmedik ve aşırı karşılıklar verebilirler (Arıkan vd.,2013; Ocakçı,2015). Gerçekleşen bu süratli gelişme süreci, fiziksel özellikleri ve cinsel konuları içerirken erkeklerle kızlar arasında başlangıç zamanında iki sene kadar bir fark gözlemlenir, önceliği kızlar alır (Kulaksızoğlu,2014). Toplumsal bakışında etkisiyle kızlar hızlı gelişirlerse arkadaş grupları tarafından etiketlenmeye maruz kalabilirler. Tam aksine, erkek ergenler için bu durum daha güçlü algılanmalarını sağlayabilmektedir. Kızlar bu süreçte özsaygıda azalış, depresyon riski, kaygı ve yeme bozukluklarıyla mücadeleyle karşı karşıya kalabilirler (Arıkan vd.,2013; Behrman vd., 2000; Ocakçı,2015). Bu zaman diliminde ergen, sosyal aktivitelere ve çevresini genişletmeye ağırlık verir. Aile bireylerinin düşüncelerini olduğu gibi kabul etmez, araştırmaya ve sorular sormaya başlar. Kuralları belirleyen ebeveyniyle tartışmalar çıkararak özgürleşmeye ve kendi kararlarını almaya çalışır. Bu düşünsel faaliyetler, ergenin bilişini bir ikileme sokar (Behrman vd., 2000; Ocakçı, 2015).

15-17 yaş aralığını kapsayan dönem, orta ergenlik dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde, ergen vücudundaki gerçekleşen değişiklikleri kabullenerek farklı bir gelişim sürecine odaklanır. Kimlik ve karakter keşfi sürecine girer. Aile bireylerine karşı daha mesafeli davranırlar, ilişki yatırımlarını karşı cins yaparlar ve her şeyi başarabileceklerine dair olan inançları ve özerkliğe sahip olma arzuları sebebiyle ile aile ilişkilerinde bozulmalar meydana gelebilir (Hockenberry,2011; Ocakçı,2015). Yine bu dönemde ergenler, bir gruba üye ve ait olma ihtiyacıyla, zorbalıklarla mücadele etme ve kendini sağlama alma düşüncesiyle riskli eylemlerde bulunabilirler. Genç mahalle çetelerine katılım ihtimallerinde artış bulunur (Arıkan vd., 2013).

İlgi duydukları kişiyle kolayca iletişim kuran 15-17 yaş grubu ergenin karşı cinsle olan yakınlığı hızla sona erebilir. İçinde buldukları toplumun ve kültürün

getirdiği cinsiyet beklentilerinin onlara uygunluğunu ve cinsel açıdan ne kadar etkileyici olduklarını sınavabilirler. Bu sınamaları yaparken güvenliklerini hiçe sayan davranışlar yapabilirler (Ocakçı,2015; Törüner &Bykgnen,2012).

18-21 yaş aralığını kapsayan dönem, geç ergenlik dönemi olarak tanımlanmaktadır. Ergenler bu dönemde zgr iradeleriyle seçimler yapar ve hayatları hakkında önemli kararlar verebilirler. Yapmaktan keyif aldıkları Őeyleri bulmaya ve becerilerini geliştirmeye başlarlar. Kendilerine karşı dışarıdan gelen tepkilerine ve el koymalarında azaldığı görülmektedir (Kulaksızıoğlu, 2014). Yaşadığı sıkıntılı durumları yönetirken daha başarılıdır. Tüm hayatını ilgilendiren kariyer süreci ve hayat arkadaşı konularına mantıkla yaklaşmaktadır (Ocakçı, 2015). Tecrübelerin ve fikirlerin birbirine uyum sağlaması süresince ergenler adalet, eşitlik, duygusal bağlılık gibi başlılara daha siyah beyaz bakmaktadırlar (Arıkan vd.,2013). Artık bir topluluğa ye olma fikri geç ergenler için eskisi kadar hayati değildir. Teke tek, gerçek yakınlığın olduğu ilişkiler kurmayı daha fazla önemser hale gelirler. Karşı cinsle kurduğu ilişkileri daha nitelikli ve uzun vadeli olma özelliğini taşır (Ocakçı,2015).  döneme ayrılarak tanımlanan ergenlik; ergenin toplumsal süreçlerde var olma sürecini açıklamaktadır.

3.2. ROMANTİK İLİŞKİLER

Romantik ilişkilerin kişisel hayatın temas edinilmemesi gereken gizli bir yanı olarak görülmesi nedeniyle bilim insanları, ergenlerin romantik ilişkilerini araştırma konusu olarak ele almamışlardır. Ergenlerin romantik ilişkilerinin kısa vadeli ve yüzeysel olduğu görüşü hakimdi. Ancak son yıllarda önemli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır, bu durum değişse de çalışmalar olması gereken seviyeye ulaşmamıştır (Collins,2003).

Sosyal bir canlı olan insanın fizyolojik ihtiyaçları olduğu gibi duygusal ihtiyaçları bulunmaktadır. Duygusal ihtiyaçlar, yakın ilişkiler kurularak giderilir. Erikson'a göre ergenlik döneminde kişiler arası ilişkilerin, benlik oluşumunun öncelikli bir parçası olduğunu ve ergenin, farklı pozisyonlarda bulunarak, gelecekte yetişkinliğin gerekliliklerinde süreci etkin yönetmesinde oldukça öneme sahip olduğunu vurgulamıştır. Özellikle yakın ilişkilerin hem toplumsal dayanak hem de

tecrübe bakımından önemli bir yeri olduğunu vurgulayarak, bu ilişkilerin yetişkinlikte dünyaya bakışlarının biçimlenmesine imkân sağlayacağını belirtmiştir (Collins & Sprinthall,1995). Başka bir araştırmada da romantik ilişkilerin, ergenleri akranlarıyla bir araya getirerek ve akran gruplarında statü ve akran gruplarına aidiyet hissiyatı kimlik oluşumunda etkili olduğu bulunmuştur (Zarrett & Eccle, 2006)

Romantik ilişkiler, ergenlerin yaşamlarının odak noktası konumundadır ve günlük sohbetlerinin içeriğinde çoğunlukla bu konular ele alınmaktadır (Thompson, 1994; akt: Daddis & Randolph, 2010).

Ergenlik öncesinden geç ergenliğe geçişte, romantik ilişkileri sosyal çevrelerinde gittikçe önem kazanmaya devam etmektedir. Ergenlikte karşı cinsle ilişkilere ayrılan zaman, öncesinde ayrılan zamana kıyasla büyük değişiklik göstermektedir (Richards, Crowe, Larson ve Swarr, 1998; akt: Furman, 2002).

Yakın ilişkilerin bir türü olan romantik ilişkiler, Solmuş (2010) tarafından, sadakat, partnerin duygusal gereksinimlerinin karşılanması, duyguların karşılıklı konuşulması ve güven kazanılması yoluyla doyumluk sağlanması ve partnerler arasındaki iki taraflı destek sürekliliği şeklinde açıklanmıştır (Solmuş,2010). Romantik ilişkilere dair ilk tecrübelerin ergenlik döneminde edinildiği belirtilmektedir (Connolly vd., 2004).

Ergenlerin romantik ilişkiye sahip olması, bulunduğu sosyal çevreye duyduğu aidiyeti arttırmakta ve statü kazandırmaktadır. Aynı zamanda akranlarıyla olan iletişimini güçlendirmektedir. Nitelikli bir romantik ilişkinin içinde bulunmak; romantik benlik, olumlu benlik ve kimlik gelişiminde olumlu bir etkiye sahiptir. Ancak başka bir yönden değerlendirildiğinde de; romantik ilişkideki tatminsizlik ya da çökkünlük, ergenlerde depresyon düzeyinde artışa neden olmaktadır (Collins,2003)

Sağlıklı romantik ilişkiyi başlatmak ve ilerletmek, yetişkinliğe doğru atılan olgunlaşma sürecinde kritik basamaklardan biridir (Shulman&Connolly,2013). Romantik ilişki başarısı, “ilişki kurabilme ve devam ettirebilme” olarak açıklanmaktadır (Davila vd., 2009).

Sağlıklı ilişki, “ilişkiyi sahip kişinin ilişkisini nitelikli görmesi” olarak ifade edilmiştir. Bu durumun, ilişkinin uygun bir şekilde ilerlemesi ve bireyin kişisel refahının oluşu arasında bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir (Davila vd., 2009; Davila vd., 2017).

Romantik uygunluğu olan kişilerde, çift taraflı farkındalığın fazlaca işlevsel olduğunu; bu nedenle çiftlerin birbirlerine dürüst olabildiği, birbirlerine karşı merak uyandırabildiği, anlayışla yaklaşabildiği, kendilerini rahatça ifade edebilme alanı bulabildiği ve tercihleriyle ilgili kendilerini emniyette hissedebildiklerini ifade etmiştir (Davila vd., 2017).

Bir araştırmada, partnere duyulan kuvvetli aşkın önemi saptanmıştır: Buna göre, romantik ilişkilerdeki aşkın boyutları; duygusal bağ, aitlik, sadakat ve yoğun hayranlıktan oluşmaktadır. Yoğun hayranlık, romantik ilişkiyi başlatma, bağlanma ve devam ettirme için oldukça elzemdir (Dillow vd.,2014). Aşkla ve çift taraflı kenetlenme ile nitelendirilen romantik ilişki, zamanla durağanlaşmakta ve ayrılık ile sonuçlanmamaktadır; aynı zamanda, psikolojik ve fiziksel iyi oluşa katkı sağlamaktadır (Le vd., 2010).

Sullivan (1953), yakınlık kurabilme kabiliyetinin öncelikli olarak ön ergenlik döneminde gelişme gösterdiğini ifade eder. Çoğunlukla kalabalık akran gruplarına dahil olsalar da, gruptaki esas yakınlık kuracağı kişinin ayırt edici özelliklerini belirleyip seçebilirler. Bu şekilde kurulan arkadaşlık, çevresindeki kişilerin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarına karşı hassas olma becerisi geliştirmelerine imkân sağlamaktadır. Aynı zamanda yakın bir arkadaşına sahip olması, kendisini kıymetli hissetmesine ve kabul görüp sevildiğini fark etmesine hizmet eder. Yakın ilişkiler kuramayanlar ise yalnız olduklarını düşünecekler ve ilerleyen gelişim süreçlerinde de yakınlık kurmakta sıkıntı yaşayacaklardır. Sullivan’a göre ergenlikte karşılaşılan en önemli zorluklardan biri, ön ergenlik evresindeki cinsellik amacının bulunmadığı, aynı cinsten yakın bağlantı kurduğu durumdan geç ergenlikteki cinsel ilişki amacının olduğu, karşı cinsten yakın arkadaşlık ilişkilerine evrilmesidir. İlişki kavramında bu denli değişimin gerçekleşmesi ve yeni ilişki türüne alışmaya çalışmak, ergenlerin bazılarında kaygı durumlarında artışa sebep olabilir. Özgüveni düşük ergenler için

cinselliğin olmadığı arkadaşlık daha güvenli gelebilir. Bu nedenle cinsel temas içeren ilişkiler ürkütücü olabilir (Sullivan,1953).

Erikson (1968) için ise genç yetişkinlik döneminin önemli gelişimsel basamağı yakınlık kurmaktır. Kimlik kazanma sürecinde yakınlığa karşı yalıtılmışlığın söz konusu olduğunu savunur. Bu nedenle bu gelişimsel basamağa yakınlığa karşı yalıtılmışlık adını verir. Bu krizin doğru bir şekilde çözülmesi için kişi, karşı cinsle sağlıklı yakın ilişkiler kurmanın üstesinden gelmelidir. Bireyler karşı cinsle sağlıklı ilişkiler kuramazsa kriz doğru şekilde çözülememiş olacak, bireyler yalıtılmışlık hissedecek ve ilişkilerin bir parçası olmakta sorun yaşayacaklardır. Yakınlık kurma sürecinin başarıyla atlatılması, kimlik gelişimi sürecinin de pürüzsüz atlatılabileceğine dair ipucu vermektedir (Erikson,1968).

Erikson, sağlıklı yakın ilişkilerde kişilerin kimliklerinin birbirlerine kusursuz kaynaştığını savunmaktadır. İlişki içinde bulunan kişiler, kendi kimliklerini yitirmeden beraber hayat, yarın ve kimlik oluştururlar. Kimlik gelişimi tamamlanmadan karşı cinse önemli taahhütler vermek oldukça güçtür; bu sebeple stabil bir şekilde oluşturulmamış bir kimlik, karşı cinsle yakın bir ilişkide basitçe sarsılabilir (Erikson, 1984). Böylelikle; Sullivan ve Erikson'un görüşlerinin birbirinden ayrıştığı söylenilebilir.

Stenberg ise karşı cinsiyetten biri ile kurulan romantik ilişkide, sevgi ve aşkın üç temel yapı taşı bulunduğunu ifade etmektedir. Aşkın; samimiyet, tutku ve teslimiyet üçgeni bağlamında sekiz türden oluştuğunu belirtmektedir: Aşkın yokluğu, hoşlanma, tutkulu aşk, içi boş aşk, romantik aşk, birliktelik aşkı, yakınlıktan uzak aşk, bütüncül aşk. Aşkın yokluğu; üç bileşeninde (samimiyet, tutku ve teslimiyet) yokluğu, hoşlanma; yalnızca samimiyetin olduğu, tutkulu aşk; tutkun tek başına varlığı, içi boş aşk; sadece teslimiyetin olduğu uzun süreli evlilikler örnek verilebilir. Romantik aşk; Tutku ve teslimiyetin beraber bulunduğu durum, birliktelik aşkı; samimiyet ve teslimiyetin beraber olduğu tutkunun olmadığı ilişkiler, yakınlıktan uzak aşk; samimiyetin olmadığı, bütüncül aşk; samimiyet, tutku ve teslimiyetin bir arada bulunduğu durumdur. Uzun vadede mükemmel aşk olduğu savunulamaz (Aydın,2019:s.199-200)

3.3 ROMANTİK İLİŞKİ DOYUMU

İlişki doyumu, kişinin ilişkisinin niteliği için yaptığı kişisel yorumlamaları ifade eder. Yorumlamaların olumlu olması, ilişkinin doyum sağladığını; olumsuz olması ise sağlamadığını göstermektedir. Kişinin huzuru, tatmin sağlamış olması ve ilişkisinin sürmesi için ilişki doyumu büyük bir önem taşır (Taylor vd., 2003).

Bir kişinin mevcut ilişkisiyle ilgili hissiyatları, düşünceleri veya davranışları ilişki doyumu olarak tanımlanmaktadır. Birbirlerine olan bağları, duygusal açılma ve ilişkiye yapılan ileriye dönük yatırımla açıklanabilir (Hendrick, 1988).

Sağlam ve dengeli bir romantik ilişki, kişinin iyi ruh halinin esas araçlarından biri olarak açıklanmaktadır (Coyne vd.,2011). Ergenlikle beraber edilen tecrübeler, daha sonraki romantik ilişkilere duyulan sadakatin niteliğini ve seviyesini belirleyici bir önem taşımaktadır. Bu nedenle ergenlik döneminde sağlıklı romantik ilişki gelişimi dikkate alınmalıdır (Furman, 2002). İlişki doyumunun sağlanmadığı bir romantik ilişki de partnerlerin birbirlerine düşmanca ve saldırgan tutumlar sergileyebildikleri, karşılıklı gereğinden fazla eleştiri yaptıkları, ilişkilerinden ve partnerlerinden yakınmaktan memnun olmadıkları ifade edilmiştir. Diğer taraftan, ilişkilerinden doyum alan çiftlerin ilişki içinde partnerlerine karşı daha alakalı, içten, hassas ve yardımcı oldukları ve ilişkilerinde daha az sıkıntı bulunduğu, sıkıntı bulunsa dahi çözüme kavuşturabilmek için gayret gösterdikleri saptanmıştır. Ek olarak doyuma sahip ilişki yaşayan kişilerin ruhsal rahatsızlıklar yaşama durumunun daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Fincham & Beach, 2006).

İlişkinin sağlıklı bir tarzda uzun vadede ileriye taşınabilmesi için sorunlarla baş etme kabiliyetini iyileştirmek ve fikir ayrılıkları sebebiyle şiddet içerebilen kavgaları yok etmek vazgeçilmezdir (Xia vd., 2018).

3.3.1. Romantik İlişki Doyumu Ve Bağlanma

Bowlby (1973)'e göre çocukluk çağında ebeveyn ile ilgili zihinde oluşturulan şemalar, yetişkinlik dönemindeki iletişim ve ilişki şeklini oldukça büyük bir etkiye sahiptir. Kişinin çocukken ebeveyniyle ya da bakım veren kişiyle kurduğu bağlanma stili, ileride romantik ilişki kurduğu kişiyle olan bağlanma stilini, ilişkiye yönelik

hedeflerini, iletişim becerilerini ne denli geliştirebileceğini, karşılaştığı sorunlarla hangi şekilde mücadele edeceğini belirlemede önemli rol oynamaktadır. Romantik ilişki doyumu üzerinde çocukluk dönemi deneyimlerinin bir sonucu olarak geliştirilen bağlanma stilinin de tesiri bulunmaktadır. Hazan ve Shaver (1987)'ın bağlanmanın romantik ilişkilerde etkililiğini incelemek için yaptıkları çalışmaya göre, çocukluk çağında kurulan bağlanma stilinin romantik ilişki doyumunu ve iyi oluşu açıkladığı gözlenmiştir. Shaver, Hazan ve Bradshaw (1988) Ainsworth'un çocukluk dönemi bağlanma stillerini yetişkin yaşamındaki partnerle olan ilişkiyle uyumlu hale getirmiştir (Hazan ve Shaver, 1987).

Etkili iletişim yürütebilen, karşılaştığı sorunları rahatlıkla çözebilen, yüksek özgüvene sahip kişiler; güvenli bağlanan bireylerdir. Bu bireyler ilişki konusunda daha az sıkıntı çekmekte ve daha yüksek ilişki doyumuna sahiptirler. Kaçınan bağlanma geliştiren kişiler ilişki fikrine daha karamsar ve ümitsiz bir şekilde yaklaşırlar. Bu sebeple duygusal olarak mesafe koyarlar ve kendi başına vakit geçirmeyi seçerler. İlişkilerinin aniden sona ermesinden endişelenen kaygılı bağlanan bireyler ise ilişki içinde kıskançlık krizleri yaşamaktadırlar. Ayrıca bağımlılık seviyesinde ilişkiler kurarlar ve saplantılı düşüncüleri tavırlarını etkiler. Dolayısıyla zorlu çocukluk deneyimlerinin etkisiyle kaçınan ve kaygılı bağlanmaya sahip bireyler doyumu düşük, problemlili ilişkiler kurarlar. Bunun aksine emniyetli bir ortamda yetişen ve tutarlı ebeveynlere sahip bireyler güvenli bağlanma geliştirirler. Daha mutlu, uyumlu ve doyuma yola açan ilişkilere sahip olurlar (Eröz.S.S, 2011).

3.3.2. Ergenlik Döneminde Bağlanmanın Romantik İlişki Doyuma Etkisi

Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik ve çevresel değişimin fazlaca gerçekleştiği anahtar niteliğinde bir dönemdir. Aynı zamanda, diğer gelişmelerin yanında nörolojik değişimin hızla yaşandığı son dönem olarak nitelendirilir. Cinsel istek ve ilginin arttığı, cinsel kimliğin geliştiği bu dönemde bağlanma kavramında da önemli değişimler gerçekleşmektedir. Bu değişim, hem tehlikesiz hem de ürkütücü olabilen dünyada rahatça yaşamak ve gelecekte çocukları ve partnerine karşı bağlanmanın gerçekleşebilmesi için hayati bir önem taşımaktadır. Ergenlik sürecinde

dış dünyayla ilişkiler çoğalır ve ebeveynlerden ayrışıp bireyselleşmeye evrilir. Bu dönemde, arkadaşlarıyla olan ilişkiler ergen için daha fazla öneme sahiptir.

Cinsel gelişim ile beraber bağlanma yalnızca dünyayı nasıl bir yer olarak algıladıklarıyla ilgili değil, artık üreme ile de bağlantılıdır. Ergenlikteki bağlanma şekilleri cinselliği de kapsamaktadır. Cinsel ilginin baş göstermesiyle birlikte bağlanmaya dair güvenliğin karşılanmasına yönelik yöntemler yeniden ele alınır. Güvenli bağlanan bir ergen için romantik ilişki, ergenin kendisini cinsel konularda rahat hissettiği, partnerinin onu anladığı ve aynı zamanda kendi cinsel tercihlerini ve hissettiklerini yargılanma korkusuzca ifade edebildiği bir ilişki biçimidir. Bu ilişki aynı zamanda aileleri, arkadaşlarını ve buldukları sosyal çevreyi de içine almaktadır. Bağlanma stili ergenlik döneminde cinselliği, ilerleyen süreçte ise partner ve eş seçimini açıklar. Bu açıdan bakıldığında, iki gencin kendi 'içsel işleyiş modelinin' izleri eşliğinde birlikte bir ilişki sürecine girmeleridir. Bununla birlikte, geri çevrilme ya da kabul görme, daha önceki tecrübelerine uyumlu ya da uyumsuz olmalarına göre anlam kazanacaktır. Ebeveynlere dair sahip olunan güvenli bağlanma; öz saygı, hayat standardı, duygudurum, kendisini mutlu ve iyi olarak tanımlaması, kimlik ve okul sistemine uyum sağlama süreci ile bağlantılı olduğu saptanmıştır (Mikulincer & Shaver,2007). Güvenli bağlanma stiline sahip olan ergenler, rahat bir şekilde ilişkiye başlatıp sürdürebilirler, ilişkilerinde daha az saldırgan tavırlarda bulunurlar ve stresle baş edebilme becerileri daha yüksektir. Ergenlik döneminde güvensiz bağlanmaya sahip olmak, aileyle olan yakın ilişkilerinde sorunlar yaşamaya neden olur. Buna dayanarak böyle ergenler, ebeveynlerinin kendilerinin de bir birey olduklarını kabul etmediklerine ve saygı duymadıklarına inanırlar. Böylece ebeveynini tehlike olarak görür ve sık sık tartışma yaşarlar. Ebeveyn bu duruma karşı hissettiği bıkkınlığı ergene ifade eder (Goldberg vd.,2003 ;, Green & Goldwyn 2002). Ek olarak, bu ergenler genellikle diğer ilişkilerinde de sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Örnek vermek gerekirse, kaygılı bağlanan bir ergen için cinsel arzular ve istekler fazlaca zihin bulandırıcı bulunabilir. Bunlar endişe, vazgeçilme ve düşmanca nitelikli bağlanma duygularıyla, kaygılı ve şüpheli davranış örüntülerini içermektedir. Kaçınan bağlanma stiline sahip olan bir ergen ise, bağlılığın olmadığı bir cinsel deneyim, partnerini tatmin etmeye dayalı ya da kontrolsüz cinsel deneyim gibi bir davranış kalıbı

içinde bulunabilir. Böyle bireyler etrafındaki kişilere güven duyma konusunda sıkıntılar yaşadıkları için çevresindekiler tarafından kontrolcü olarak tanımlanabilirler. Öfkelerini saklama ve bastırma eğiliminde oldukları, kendilerine stabil bir değer vermedikleri belirlenmiştir. Ayrıca bu ergenlerin bağlandığı bakım veren ebeveynleriyle anlaşmazlığa düşmeleri depresyona girmelerine artıcı bir faktör olarak ele alınır. Güvenli bağlanmayan ergenlerin ise kendilerini dünyada tek başına hissetme, düşük öz değer, stres ile baş etme becerilerinde doğrusal olmadıkları, fiziksel şiddet davranışı gösterdikleri ve kurallara karşı gelme davranışlarında buldukları saptanmıştır (Bowlby,1973). Cinsellikle ilgili sorunlar yaşadıklarında ise mastürbasyon yaptıkları gözlenmiştir. Tüm bunların sonucunda, bağlanma ve bağlanma şekilleri çocukluk dönemine dair bir özellik olarak ifade edilmesine karşılık, ergen bireyin kurduğu ilişkileri anlamlandırmada yani ilişki doyumunda oldukça büyük bir öneme sahiptir. Ergenin ebeveynin maddi manevi yardımına olan gereksinimi hep olur, ama ergen her zaman kendini hiç kimseye bağımlı olarak görmek istemez. Ebeveyn tutum ve iletişim şekli ilerleyen zamanda yakın ilişkilerdeki istek, inanış ve tavırları biçimlendiren “içsel çalışma modellerine” boyut kazandırır. Ergenlerde içsel çalışma modeli, ergenin bağlanma süreciyle ilgili entelektüel sürekliliğini, kişiler arası etkileşimini iletir ve yaşam süresince bireyde izlerini taşır (Meeus ve ark 2002).

3.3.3. İlişki Doyumu Etkileyen Diğer Faktörler

İlişki süresi ile doyumu arasındaki ilişkiye dair yapılan önceki çalışmalardan elde edilen bulgular birbirleriyle çelişmektedir. Nitekim, Rahaman ilişkinin süresi ile doyumu istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını saptamıştır (Rahaman,2015). Bir başka araştırma da ilişki doyumu ve süredeki meydana gelen farklılıklarının birbirini yordamadığı bulgusuna ulaşılmıştır (Özbiçer&Atıcı,2018).

Fakat tam tersi sonuçlar elde edilen çalışmalarda mevcuttur. Örneğin; Saraç ve ark. (2015) ilişkinin uzunluğu ile doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Özellikle bulgular, ilişkinin uzunluğuna göre memnuniyet düzeylerinin arttığını göstermektedir (Saraç vd.,2015). Diğer taraftan, ilişkiye verilen önemin de ilişki doyumuna etkisi olduğu kabul edilir. Yapılan çalışmalarda ilişkiye verilen önem

ile doyum arasındaki ilişkiyi doğrudan incelenmemesine rağmen 'gelecek zaman yönelimi' ve 'bağlılık' literatürü bu olası ilişkiye dolaylı dayanak sağlamaktadır. Geleceğe yönelik görelilik ve ilişkiyi ileriye taşıma gereksinimi, ilişkiye verilen önemi işaret eder. Sakallı-Uğurlu (2003) gelecek yönelimi yüksek düzeyde saptanan kişilerin ilişki doyumunun daha yüksek saptandığını ve kadınların erkeklere nispeten daha fazla geleceğe meyilli olduklarını saptamışlardır (Sakallı-Uğurlu,2003).

İlişki doyumunu üzerinde etkisi bulunan bir diğer faktör, kişinin dış görünüşüne dair karşı taraftan aksi yorumlar almaya özgü endişelenmesine yol açan sosyal görünüş kaygısıdır (Hart vd.,2008). Günlük hayatta iletişim kurarken albenisi olan bir dış görünüşe sahip olmanın önemli bir payı bulunmaktadır. Ancak kişi kendisini yeteri kadar ilgi çekici algılamıyorsa, iletişim gerektiren sosyal durumlardan kaçınabilir. Bu durum sosyal görünüş kaygısı olarak açıklanmaktadır (Titchener & Wong, 2015). Literatürde bu kavram, sosyal kaygı bozukluğu (Levinson vd., 2013), yeme kaygısı (Levinson & Rodebaugh, 2012), mükemmeliyetçilik (Kang vd.,2013) ve olumsuz beden imajı (Claes vd., 2013) ile ilişkili bulunmuştur.

Gouveia ve ark. (2019), ergenlerin öz şefkatli olmalarının duygusal yeme üzerinde doğrudan olmasa da etkisinin bulunduğunu ifade etmiştir. Daha net bir şekilde ifade etmek gerekirse, öz şefkat ve duygu düzenleme becerilerine sahip olan ergenlerin duygusal yeme bozukluğu yaşama ihtimalinin daha düşük olduğunu ispat etmişlerdir (Gouveia vd., 2019). Bunu destekler nitelikte Siegling ve Delaney (2013), düşük öz şefkate sahip olan kadınların beden imajından da memnuniyetlerinin aynı şekilde düşük olduğunu saptamışlardır (Siengling&Delaney,2013). Bu araştırmalar, sosyal görünüm kaygısının, ergenlikteki romantik ilişki doyumunu ve ergenin benlik değerini oluşturmada önemli bir faktör olabileceğini ve öz şefkatin ilişkiler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir.

3.4. SOSYAL MEDYA KULLANIMI

İnternet, sayıca oldukça çok birbirine geçmiş ağ sistemini içeren iletişim ve haberleşmeyi sağlayan bir araçtır. Dünyada var olan bütün ağları toplayan, etkileşime aracı olan, insanların hayatlarında değişime sebep olan, ilişkilerini biçimlendiren ve gündelik yaşamda ihtiyaç duyulan her konuda başvurulmuş hayati bir iletişim aracı internet olarak adlandırılmaktadır (Tektaş, 2014).

İnternetin başlangıç zamanlarındaki kullanım biçimi Web 1.0 kavramı ile ifade edilmektedir. Web 1.0 döneminde kullanıcılar, halihazırda bulunan bilgiye herhangi bir ekleme yapmadan ya da yeni bir içerik üretmeden sadece bulunan bilgiye erişebilmekteydiler. Bu süreçte kullanıcılar yalnızca okur ve bilgiye ulaşabilen durumdaydılar. Sonraları ilerleyen Web 2.0 teknolojisi ile internet; kullanıcıların sıfırdan içerik üretebildikleri, ürettikleri içerikleri milyonlarca kişiye ulaştırabildikleri ve böylece tepkisiz konumdan uzaklaşarak tepki gösterebildikleri üretici olarak var olabildikleri bir platforma dönüşmüştür (Koçak, 2012). İnternet kullanıcıları bu sayede forumlar edinerek blog hesapları açarak hislerini, düşünceleri, hayat görüşlerini paylaşabilmektedirler. Ayrıca, başkalarıyla iletişime geçip kendi özel alanlarını da rahatça açabilecekleri bir ortama sahip oldular.

Gelişen Web 2 teknolojisi beraberinde hem günlük yaşamın her yerinde var olmakta hem de insanlar arasındaki etkileşime imkân vermektedir. Ulaşım masraflarını düşüren, uzak mesafeleri yakın konuma getiren, yakın çevrenin dışında da iletişimi sağlayan internet çağımızın olmazsa olmazlarından birbiri haline gelmiştir. İnternet kullanıcılarının git gide artmaktadır (Çakır & Topçu, 2006). We Are Social isimli araştırma şirketinin 2023 verilerine göre internet kullanıcı sayısı dünya genelinde 5.16 milyar olarak saptanmıştır (WeAreSocial, 2023). İnternet kullanımının bu kadar çabuk ve süratli artış göstermesinin sebepleri; günlük hayattaki durumlara kolayca alternatif bulundurması (Keser Özcan& Buzlu, 2005), külfetsiz ve seri ulaşılabilir olması (Anderson, 2001), rahatlıkla bilgi edinmeye aracı olması ve istenilen kişiye hemen ulaşma fırsatını vermesi (Ceyhan vd.,2007), devamlı iletişimi sağlaması, gündemi yakalama ve keyifli vakit geçirme gereksinimi doyurabilmesi (Sırakaya&Seferoğlu,2013) arasında sayılabilir.

Kavramsal olarak sosyal medya, kullanıcılarına fikir, alaka paylaşımı ve haberleşme fırsatı sunarak iletişim kurmayı kolaylaştıran çevrimiçi ağlardır. (Sayımer,2008). Sosyal medya, kullanıcıların kendilerine ait bir profil yaratabildikleri, odak noktalarını, uğraşlarını vb. şahsi ayrıntılarını sundukları, sosyal bağlarını genişletebildikleri ve görsel içerik paylaşabildikleri, metin gönderebildikleri, yorumlarla ve beğeniyle etkileşime geçebildikleri internet tabanlı hizmetler şeklinde açıklanmıştır (Boyd&Ellison,2007). İçinde bulunduğumuz çağda dijital iletişim ağları, kullanıcılarına hesap kurma, görsel ve yazılı paylaşım yapma, farklı insanlarla temas kurma ve ilişkileri sanal dünyaya sürdürme gibi imkanlar vermektedir (Ellison vd., 2007).

Yapılan araştırmalar sonucunda sosyal medya kullanımının günden güne artış gösterdiği bulunmuştur. We Are Social isimli araştırma şirketinin 2023 yılında elde ettiği verilere göre dünyada 4.76 milyar sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Bu da toplam nüfusun %59.4 'ünün kullanıcı olduğu ifade etmektedir. Türkiye'de ise sosyal medya kullanıcı sayısı 62.55 milyon ile yüzde 73.1 düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Türkiye'deki insanlar günün yaklaşık 2 saat 58 dakikasını sosyal medya da ayırmaktadırlar. En çok kullanılan uygulama ise yüzde 90,6 kullanım oranı ile Instagram' dır. Sonra sırası ile Whatsapp, Facebook, Twitter kullanılmaktadır. 13 Yaş üzeri sosyal medya kullanıcılarının 18 yaş üstü nüfusa oranı %94.6 olarak bulunmuştur (WeAreSocial, 2023).

3.4.1. Sosyal Medya Çeşitleri

Facebook

Facebook, Mark Zuckerberg ve arkadaşları aracılığıyla 2004 yılında Harvard Üniversitesi öğrencilerinin iletişimini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur (Liebert, 2011). Böylece Facebook kısa bir sürede en fazla kullanılan iletişim ağların dan biri konumuna gelmiştir. Facebook'ta yalnızca kullanıcının belirlediği kişilerin erişebileceği özel mesajlar, karşılıklı iletişim için tasarlanmıştır. Kişilerin görebileceği şekilde gönderilen mesajlar, karşılıklı konuşma özelliğine hizmet etmektedir. Seçilmiş kullanıcıların oluşturdukları gruplar, fiziksel dünyada sosyal paylaşımında bulunan gruplara benzer yapıya sahiptir. Gruba dahil olup etkileşimde bulunan kişileri yalnızca

grup üyeleri görebilir. Bunların dışında Facebook'un sahip olduğu ilişkisellik niteliği, paylaşılan bir görüntünün ya da fikrin eş zamanlı olarak Twitter ya da Instagram'dan sunulabilmesine ve bu eylemin Facebook üzerinden gerçekleştirilebilmesine olanak vermektedir (Ünlü, 2018).

YouTube

2005 yılında eski PayPal çalışanlarının oluşturduğu YouTube bir görsel materyal depolama alanıdır. Youtube, üyelerinin video içeriği üretip yükleyebildiği, herkes tarafından görüntülenebilir izleme sağlayan, çeşitli içerik seçenekleri sunabilen, herhangi bir süre sınırın olmadan çeşitli medya içeriklerine ücretsiz erişim sunan bir platformdur (Freeman & Chapman, 2007). YouTube, farklı kullanıcıların yüklediği videoları içeren çeşitli kanallara ev sahipliği yapmaktadır. Kullanıcılar akademik çalışmalar, genel kültür, psikoloji, tıp, keyifli aktivite konularında benzersiz videolara saniyeler içinde ulaşabilmektedir. Ek olarak diğer içerik üreticilerine kıyasla daha fazla üyesi ve görüntülenmesi bulunan YouTube kullanıcıları yükledikleri videolarda yaptıkları tanıtımlar aracılığıyla gelir elde edip, tanınan biri haline gelmektedirler. YouTube'un popüler hale gelmesiyle birlikte yeni ajanlar kurulmuş ve kanallarla anlaşmalar yapılmıştır. "YouTuber'lık" gelir elde edilen meslekler arasında yerini almıştır.

Instagram

Instagram 2010 yılında kurulmuş video ve fotoğraf paylaşımına odaklanan bir platformdur. Gittikçe daha fazla rağbet görmekte ve kullanıcı sayısı artan bir eğilim göstermektedir devam etmektedir. Instagram, fotoğraf düzenleme ve efekt uygulama işleviyle başka bir kare yayınlama olanağı sağlamaktadır. Bu görüntüler takipçi kitlesi tarafından görüntülenebilir. Fotoğraflara beğeni ve yorum ekleme ya da etkileşimde bulunabilirler. Facebook'un satın aldığı Instagram'da kullanıcılar anlık ve kısa süren videolar yükleyebilmektedirler. "Hikaye" adı altında 2016 yılından beri aktif olarak kısa video klipler yüklenebilmektedir. Ayrıca canlı yayın yapabilmeye imkanına da sahiptirler. Pew Araştırma Merkezi (Pew Research Center) Instagram'ı çevrimiçi gelir sağlamanın yöntemlerinden biri olarak tanımlanmıştır (Düşünceli, 2016). Instagram

aracılığıyla yapılan dijital pazarlama sayesinde azımsanamayacak kadar kişi para kazanmaktadır (Hu vd., 2014).

Whatsapp

“WhatsApp” kelimesi “What’s up?” deyişinden türetilmiştir. İngilizce’de “Ne haber?” ya da “Ne var ne yok?” anlamını karşılamaktadır. Kullanıcılar WhatsApp aracılığıyla çevrimiçi bir şekilde medya, multimedya ve ileti paylaşımı imkanına sahiptir. Böylece hızlı iletişim kurabilirler. (Awada, 2016). WhatsApp son yıllarda en çok kullanıcısı bulunan mobil iletişim kurma aracıdır. Esasen anlık iletişim uygulaması olarak programlanan WhatsApp, geniş kullanıcı kitlesine hitap etmesiyle, içerik üreticilerine sağladığı paylaşım olanağıyla birlikte bir sosyal medya platformu haline almıştır (Newcom Research & Consultancy, 2010).

Twitter

Twitter 2006 yılında kurumsal web sitelerinde uzun içerik üretmenin dezavantajları dikkat alınarak yeni bir alternatif olarak tasarlandı. Twitter, çevrimiçi dünyada o anda fikirleri, güncel yaşantıları, link paylaşımını ve bilgi akışını sağlayan, üyelerine direkt olarak belirli kişilerin ya da herkesin erişebileceği tarzda iletişim sunan bir dijital ortamdır. Diğer platformlardan ayıran ayıcı özelliği karakter sınırlamasının bulunmasıdır. Kullanıcılar 140 karakterden fazla paylaşım yapamazlar. “Tweet” olarak adlandırılan bu paylaşımlara arzulandığı zaman diliminde internet aracılığıyla Twitter hesabına sahip olma koşulu olmaksızın ulaşılabilir (Thomas,2010). Kısa metinlerin paylaşıldığı bloglara temsil olabilecek Twitter paylaşım kolaylığı ve zamandan tasarruf sağlamaktadır. Sanatçı, siyasetçi ve bilim insanlarının da kullanımıyla birlikte yaygınlığı artmış aynı zamanda toplumun günlük yaşamında da önemli bir role sahip konuma gelmiştir.

3.4.2. Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımı

Dijital ağdan, genç neslin ve erişkinlerin çeşitli niyetlerle faydalandığını saptayan çalışmalardan Colwell ve Kato’nun (2003) yaptığı çalışmadan elde edilen bulgulara bakıldığında, erişkinlerin dijital ağı çalışırken aracı olarak kullanırken, 13-

19 yaş arası ergenler oyunlarla meşgul olup, müzik dinleyerek rahatlamak ve sosyal çevresini genişletmek amacıyla kullandığı gözlenmiştir (Colwell&Kato,2003).

Gündelik yaşamda iletişim kurmak için çekimser kalan bireyler, kendi fikirlerini çevrimiçi platformlarda daha rahat açıklayabilmekte ve böylelikle kişilerin iletişim kuruş biçimleri etkilenmektedir. Sosyal medya olarak adlandırılan uygulamaların kullanımının artış göstermesiyle beraber kişiler daha fazla iç dünyalarını ifade etmekte ve kişisel yaşamı hakkında daha fazla ayrıntı vermektedirler (Toprak vd.,2000).

Fullwood, Sheehan, Nicholls bu konuda hemen hemen aynı fikre sahiptirler. Onların bakış açısına göre sosyal medya içsel iyi oluşa, özellikle de birebir konuşma da kendini açıklamakta sıkıntı çekenlere, temel olarak da bireysel meselelerde fayda sağlamaktadır (Fullwood vd.,2009). Kullanımlar ve doyumlar kuramı, ergenlerin internet erişiminin kimlik gelişimi, cinsel denge ve yaşlıları ile ilişki kurma, romantik ilişki kurmayı içeren durumların gelişim süreçleri içinde tutarlılık göstereceği beklentisindedir (Jiménez vd., 2012).

Ergenler, sosyal medyaya topluluklara katılma ya da sosyal bağ kurma konusunda daha çok dikkate almaktadırlar. Diğer bir deyişle, toplum içinde yer alma bağlamında öncelik olarak insanlarla dostluk ilişkisi kurmak ve aralarındaki etkileşimi arttırmak amacıyla sosyal medyayı kullandıkları ifade edilebilir. Sosyal medyanın sunduğu serbest ortamda, kimliğini açıklamadan gerçekleştirilen iletişim, özellikle gençlerin sosyal medya platformları aracılığıyla yeni arkadaşlar edinmelerini ve sosyal çevrelerini genişletmelerini destekleyen bir durumu göstermektedir. (Akçay, 2011)

Ergenlerin internet kullanım amaçlarından bazıları keyifsizlik, kaynak tarama, arkadaşlarıyla gündelik konularda konuşma, karşı cinsle flört, aile içi ilişkiler hakkında konuşma, sorun paylaşımı, müzik dinlemek, dizi izlemek, filmleri bilgisayara kaydetmek, konser biletlerine bakma, diyet, spor, makyaj gibi konulardaki yenilikleri takip etme, cinsel içeriklerin bulunduğu sayfalara bakma, alışveriş yapma ve oyun topluluklarına üye olmak sıralanabilir. (Jiménez vd.,2012).

Armağan (2013)'ın gençlerin dijital ortamlarda bulunma sebeplerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada kız öğrencilerin kendi resim ve videolarını

yayımlamak için sosyal medya kullandığı görülürken erkek öğrencilerin ise sosyal çevresini genişletme ve romantik partner arama gibi sebeplerle değerlendikleri saptanmıştır (Armağan,2013).

Sosyal medya aracılığıyla edindikleri arkadaşları ile hayatlarında olan biteni paylaşırlar. Bu arkadaşlarının çoğunluğu kendilerini sosyal medya daha rahat ifade ederler. İçlerinden bazıları klavye arkasında daha rahat olanlar olarak nitelendirilebilir. Günlük yaşamda bu kişilerin sosyal çevresi oldukça dardır. Yalnızca birkaç yakın arkadaşları olur ve onlarla iletişime geçerler. Ancak, sosyal medya kullanımıyla birlikte, binlerce arkadaşına sahip olabilirler. Bu durum, günlük yaşamda sosyal etkileşimden kaçınan bireylerin sosyal medya aracılığıyla daha geniş bir sosyal çevre edinmeye eğilim gösterdiğini göstermektedir (Uslu, 2013).

Çoğu zaman mesajlaşırken daha konforlu, yüz yüze iletişimde ise daha utangaç oldukları belirtilen ergenlik dönemindeki sosyal medya kullanıcıları, dijital ortamda normalde olduklarından çok daha cesur davranmaktadırlar. İnsanlarla çevrimiçi olarak iletişim kurunca kendilerini yalnız hissetmedikleri ifade etmektedirler. Muhabbet etmek ya da farklı kişilerle irtibat kurmak amacıyla vakitlerini sosyal medyada geçirmektedirler (Cummins vd., 2002).

Ergenlerin online platformları kullanırken risk almaları; dürtü kontrolünde zorlanmaları ve denemedikleri farklı durumları yaşamaya dair duydukları arzuya ilişkilendirilebilir (Steinberg, 2004). Çevrimiçi dünya, sunduğu tanınmaz olma özelliğiyle, farklı kişilerle konuşmak için sosyal becerileri yeni gelişen hem de istekli olan ergenler için gizemi çözülmesi gereken kişilerin bulunduğu bir ortam haline gelir. Bu serbest ortam, hem kişisel hem toplumsal fayda sağlamalarına, siyasi ve sosyal hareketlerde yer almalarına, fikirlerini ve hislerini açıkça dile getirebilmelerine imkân verir. Diğer taraftan, bu sanal arkadaşlıklar nitelik olarak yüz yüze edindikleri arkadaşlıklarına göre sağlam değildir (Özen& Sarıcı, 2010). Ayrıca, aşırı veya kötüye internet kullanımı ergenleri olumsuz yönde etkilemektedir. Sanders ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada ergenlerin interneti yoğun kullanmalarının eğitimsel başarılarının düşüşüne, sosyal etkileşime sınırlı vakit sarfetmelerine, akranlarıyla ve aile bireyleri ile bağlarının kopma noktasına gelmesine sebep olduğu sonucuna varmışlardır. Sanal

dünyaya hayranlık duyan ve etkilenen ergenler gerçek sosyal ilişkilerine karşı yavaş yavaş daha ilgisiz bir tavır sergilemektedirler (Sanders vd., 2000)

Sosyal medyanın tanınmama ve fiziksel özelliklerin göz ardı edildiği bir iletişim şekli sunmasıyla, ergenlerin kimlik gelişimi ve denemesi yapması için zemin hazırlamaktadır. Ayrıca, ergenlere Erikson'un ele alış biçimiyle paralel bir kimlik ve rol tecrübesi edinmelerine tam olarak sağlamasa da, kendini keşfetme ve kendini ifade etme için imkanlar yaratarak kimlik gelişiminde etkin bir hale gelmiştir (Subrahmanyam&Greenfield,2008) Örnek olarak Facebook, ergenlerin kimliklerinin daha yerleşmemiş özelliklerini test etmelerini mümkün kılmaktadır (Conde, 2010).

Teknolojinin hayatın her alanında yer almasıyla beraber “internet gençliği” olarak da adlandırılan ergenler, sosyal medya aracılığıyla edindikleri çevreyi fiziksel dünyadakine kıyasla daha önemsemektedirler. Bu gençlerin kendileri hakkındaki bilgileri ne şekilde aktardıkları ve bunu yaparken toplumun ahlaki beklentilerine uygun şekilde davranmadıkları da gözlenmektedir. Her birey, özgür iradesiyle sosyal ağlarda arzu ettiği bilgiyi arzu ettiği biçimde sunabilir. Buna karşılık, Gross ve Acquisti (2005), geniş kitlelere ulaşma ve beğenilme arzusunun, kişileri detayları paylaşmaya karşı cesaretlendirdiğini; ayrıca diğer kullanıcıların da bu sayede kendilerini daha fazla açacakları fikrine sahip olduklarını ifade etmektedirler (Gross&Acquisti,2015). Dijital bağlamdaki kimlik deneme sürecinde kendilerini olduğundan çok farklı tanıtan ve gerçeği gizlemeye çalışan ergenlerin, çoğunlukla doğruyu söylemekten kaçındıkları konu kaç yaşında olduklarıdır. Genel olarak çoğu ergen, yaşını büyütme çalışmaktadır. Aynı zamanda bu durum gelişim sürecinin bir parçasıdır (Montepare& Lachman, 1989). Ergenlerin olduklarından büyük görünme çabaları, bazı sitelerde yaş kısıtlamasını bulunmasından ya da bir akranıyla dalga geçme isteğinden kaynaklanabilmektedir. Kendi iç dünyasını keşfederken başkalarının kendisine verdiği karşılığı gözleme, çekingenliğini saklayabilme ve iletişim kolaylığıyla beraber sosyal medya aracılığıyla kimlik denemesi yapabilmektedirler.

Ergenlerin sosyal medya aracılığıyla edindikleri arkadaşların ergenlere sağladığı avantajları ve dezavantajları belirlemek oldukça değerlidir. Sanal yolla

edinilen çevrenin topluma olan etkisi dört farklı kuramla ele alınmaktadır. Yer Değiştirme Kuramı, kişinin kısıtlı vaktini internet ortamında sarfetmesinin, kişinin gerçek dünyadaki çevresi için ayıracağı zamandan kısmasına yol açtığını belirtir. Sanallığın daha çok dezavantajlı olduğunu ileri süren bu kuram; dijital platformlarda harcanan zaman birebir iletişim için harcanan zaman ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Birebir iletişim daha kıymetli ve gelişme faydalıdır. Yer değiştirme kuramı perspektifinden bakacak olursak sosyal medya ergenin halihazırda bulunan ilişkilerini yıpratmaktadır. Artış Kuramı ise aksine, insanların sosyal medya daha geniş çevre edinmesine, iletişimi arttırarak sosyalliğe yol açtığını ve yakınlık kurmayı kolaylaştırdığını açıklar. İki kuramda bu sanallığın arzulanan her an ve yerde kişilerarası etkileşime aracı olduğu fikrini kabul etmektedir. Cummings ve arkadaşlarının 2002 yılında yaptıkları çalışmalar sonucunda ileri sürdükleri Giderek Zenginleşme Kuramı, öncesinde de etkili sosyal ilişkileri ve iletişim kabiliyeti kuvvetli olan kişilerin sosyal ağlardan daha fazla yararlandıklarını savunur. Çevreyle iletişime açık kişilerde olumlu sonuçlar verirken daha kendine dönük kişilerde olumsuz sonuçlarla ilgili bulunmuştur. Sosyal Ödünleme Kuramı, sosyal etkileşim gerektiren durumlara karşı endişe duyan ve toplumdan izole bireylerin sosyal medyaya daha çok başvurduğunu belirtir. Böylelikle, kişinin günlük hayatta karşılaştığı iletişim zorluğu ve yetersizliği gidermesine olanak sağlayarak sosyal etkileşim gerektiren durumlara karşı endişe duyan kişilerin sanal ortamda kendini daha rahat açıklayabilir ve çevresini genişletebilir olduğunu savunurlar (Lee, 2009).

3.4.3. Sosyal Medya Kullanımının Ergenler Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Olumlu Etkiler

Ergenlerin yaratıcı düşünme yeteneklerini arttırarak sosyal becerilerini geliştirmeleri, farkındalık oluşturmaları, karakter özelliklerini keşfetmeleri, farklı camialardaki kişilerle etkileşime girmeleri ve ödevlerini yaparken yaralanmaları sosyal medyanın olumlu nitelik özelliklerindedir. Sosyal medya aracılığıyla ergenler fikirlerini ve hislerini aktarabilecek bir sanal ortam elde ederler. Aynı zamanda partner edinebilirler.

Olumsuz Etkiler

Ergenin ruhsal durumuna ek bir biçimde yaşayış şekli, kendini açıklayışı, kaygıları, günlük yaşamdaki karşılaştığı zorluklar dijital ortamların aşırı kullanımına ya da bağımlılık potansiyelinde artışa yol açabilmektedir.

Ek olarak:

- 1: Ergenin kendini başka biri gibi tanıtarak kendi isminden farklı bir isimle hesap açması kimlik gelişim sürecini sekteye uğratabilir.
- 2: Sosyal medyadan kurulan romantik ilişkiler, ergenin mahrem resimlerini sanal ortamda yayımlaması ve cinsel içerikli yazışmalarla beraber kişisel gizliliğinin zedelenmesiyle sonuçlanabilir.
- 3: İstismar, yanıltılma
- 4: Yasal olmayan faaliyetlerde bulunmaya zorlanma, hırsızlık gibi sorunlarla karşılaşma
5. Tanınma arzusu
6. Gerçek dünyadan ayrışma, kendini izole etme

3.5. SOSYAL MEDYA KULLANIMININ ROMANTİK İLİŞKİ VE DOYUMUNA ETKİSİYLE İLGİLİ LİTERATÜR ÇALIŞMALARI

Lenhart ve arkadaşları, 13-17 yaş aralığındaki ergenlerle 2015 yılında gerçekleştirdikleri bir araştırmada, ergenlerin romantik ilişki kurma biçimini ve bağlamını ne denli çevrimiçi yöntemlerle gerçekleştirdiklerini belirlemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre, dörtte birlik bir oranda ergenler tarafından halihazırda bulunan ya da daha önceki romantik ilişkilerini dijital platformlar aracılığıyla kurdukları ve bu şekilde yakınlaşanların yarısının yalnızca bir flörtünün bulunmadığını, aksine sayıca fazla flörtleri bulunduğu bilgisine ulaştılar (Lenhart vd., 2013). , 2015). Ancak bu çalışma daha çok ergenlerin flört edilecek ya da ilişki yaşayacak kişi seçiminde neleri dikkate aldığı ile ilgilidir. Literatürdeki diğer araştırmalar gibi sosyal medya aracılığıyla edinilen romantik ilişkilerin gerçek dünyadaki ilişkilere kıyasla ne kadar doyum, katkı sağladığını açıklamakta istenilen seviyeye ulaşamamıştır. (örneğin, Buhi vd., 2012)

Romantik ilişkiye sahip olmanın ergenlerin gelişimine katkıları ve götürülerini belirlemek için yapılan Ulusal Ergen Sağlığı Boylamsal Çalışması (ADD Health) ve Toledo Ergen İlişkileri Çalışması (TARS) gibi başlıca boylamsal çalışmalar, çevrimiçi sosyal ağların kullanımının bu kadar yaygınlaşmasından daha sosyal medya platformlarının genişlemesinin öncesinde yapılmıştır. Ergenler çevrimiçi medya aracılığıyla iletişim kurar, romantik partner edinme sürecine girer ve süreci devam ettirmeye çalışırlar (Anderson ve Jiang, 2018).

Ergenlerin şimdi ve geçmişte olan romantik ilişkilerindeki sosyal medyanın rolünü anlamlandırmaya çalışan araştırmacıların oldukça az bir kısmı, sanal ortamda edinilen bu romantik partnerliğin ve ilişkinin gerçek yaşamda bire bir kurulan ilişkilerden nasıl farklılaştığını sistemli bir şekilde inceledi (Blunt-Vinti vd., 2016).

Teknoloji devrimin öncesinde ergenlerin romantik ilişkileri hakkında yapılan araştırmalara ek, ergenlerin romantik ilişkilerde sosyal medya kullanımına dair gündün güne çoğalan deneysel çalışmalar daha çok mahremiyetin ihlaline yola açabilecek tehlikeli durumlara yoğunlaşan, ergen üzerinde olumsuz etkiler bırakabilecek bir bakış açısıyla incelenmiştir. (Pujazon-Zazik vd., 2012) Örneğin; cinsel konular ile ilgili yazışma (Ahern & Mechling, 2013), cinsel açıdan uygunsuz sözler ve hakaret (Reed ve ark., 2020) konuları ilgili araştırmalar yapılmıştır. Aynı zamanda temsil gücü yüksek bir örnekleme yapılan Lenhart ve arkadaşlarının yaptığı kesitsel çalışmaya göre kötü yaşantıların çoğunluğu ilişki sonlandıktan meydana geldiği düşmanca, saldırgan ve denetleyici eylemlerin ilişki içindeyken daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Lenhart vd., 2015).

Pitman ve Reich (2016), yaptıkları araştırmada, sosyal medyanın olumsuz yönlerine odaklanmak yerine sosyal açıdan sağladığı kolaylıklara ve gelişime odaklanmışlardır. Bu araştırma ile, sosyal açıdan diğerlerinden kendisini farklı gören ergenlerin çevrelerini genişletmesine ve yakın ilişkiler kurmasına sosyal medyanın olanak sağladığı sonucuna ulaşılar. Aynı zamanda, bu ergenler sosyal medya sayesinde diğerlerinden farklı olmanın getirdiği zorluklarla mücadele ederken sosyal medyanın kolaylık sağladığını da bildirmektedir (Pitman & Reich, 2016).

Buna ek olarak Odger ise çalışmasında sosyal medya kullanımının tehlikeli sonuçlar doğurabilecek girişimleri güçlendirmede aksine sosyal medyaya eriştikleri cihazın güvenliği sağlanmadığında ergenin bilgilerinin başka birisinin eline geçme riskini artırdığı sonucunu saptamıştır (Odgers, 2018). Sosyal medya platformlarında gerçek dünyadakine göre daha fazla partner seçeneğinin olmasının sosyal görünüş kaygısı yaşama olasılıklarını azalttığı belirlenmiştir.

Cinsel yönelimini henüz keşfetmemiş ergenlerin sosyal medyayı nasıl kullandıkları da araştırmalara konu edinmiştir. Örneğin; Korchmaros ve diğerlerinin yaptığı araştırmada, sadece iletişim becerileri zayıf olan ve bundan kaygı duyan gençlerin, kendilerine kıyasla birebir ilişki de daha rahat olan yaşlılarıyla aradaki sosyal etkileşim farkını sosyal medyadan partner bularak kapatmak için kullanmalarının yanında, LGBTQ ergenlerin heteroseksüel arkadaşlarına beşte bir daha büyük oranla romantik partner buldukları gözlenmiştir (Korchmaros vd., 2015).

Bir diğer araştırmada ise yetişkinlerin sosyal medyadan edindikleri partnerlerle ilgili yakın ilişkideki gelecek kaygısı hesaba katıldığında dahi dış dünyada birebir edinilenlerle nitelik ve doyum açısından kıyaslanabilir olduğu sonucu elde edildi (Rosenfeld & Thomas, 2012). Ancak ergenler için benzer sonuçların elde edilmediği netleştirilmemiştir. Ergenlerin ilişki doyumu ile ilgili yapılan çalışmaların sınırlı olduğu gözlenmiştir. Başka bir çalışmada ise, sanal platformlar aracılığıyla başlayanlar birebir ilişkiye başlayanlarla karşılaştırıldığında daha yüksek cinsel doyuma ulaştıkları sonucuna varılmıştır (Blunt-Vinti vd., 2016). Fakat bu çalışmanın dış geçerliliğinin zayıf olduğu belirtilmiştir.

Romantik ilişkilerin başlangıç noktası olan "flört etme/ve konuşma" sosyal medyadan gerçekleştiğinde ergenlerin nasıl ve hangi ortamda ilişkiye başladıklarının anlaşılması ileriye yönelik ölçüm kesinliğinin olmaması araştırmaların önüne set koymuştur (Baker & Carreño, 2016).

Ebeveynlerin ergenlerin sosyal medya kullanımlarına ilişkin nasıl tutumları olduğu ve nasıl düzenlemeler yapıp kurallar koyduklarına ilişkin araştırmaların sonuçları birbirleriyle çelişmektedir. Rideout ve Robb'un çalışmasına göre bu çelişki

ergenlerin ve ebeveynlerin dijital teknolojiyi aynı beceri düzeyinde kullanmalarından kaynaklandığını ispat etmişlerdir (Rideout & Robb, 2019).

Yapılan başka bir araştırmaya göre, aile ilişkileri daha sağlam olan, akademik başarıyı önemseyen ve ilişkide doyumunu ön plana koyan ergenlerin ilişkiye başlangıcı ertelediği gözlemlenmiştir (Goldberg vd., 2017)

Reed ve arkadaşlarının çalışmasına göre sosyal medya kullanım amaçları cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Çalışmanın bulgularına bakıldığında kızlar çoğunlukla partnerinin sosyal medyayı neler yaptığını kontrol etmek için, erkekler ise ilişki kurmak için kullanmaktadır (Reed vd., 2016). Yine başka bir çalışmada, ergen kızlar erkeklerden daha fazla ısrarcı mesajlar attığı sonucuna ulaşılmıştır (Coyne vd., 2017)

Tienda ve arkadaşları, sanal mecralarda kurulan romantik ilişkilerin yüz yüze başlananlardan ne kadar farklılaştığını ve nasıl ilerlediğini incelemek amacıyla bir araştırma yaptılar. Araştırmacılar “konuşmak ve flört etmeyi” romantik ilişki olarak tanımlamaktadırlar. Ayrıca; ergenlerin dijital platformlar aracılığıyla romantik partnerler edinir ve ilişkiler konuşarak ve flört ederek başladıklarını kabul etmektedirler. Araştırmanın sonuçlarına göre, ilk etapta konuşma / flört etme olarak belirtilen ilişkilerin yüzde kırktan çoğu flörtleşmeye veya cinsel ilişkilere evrildiği belirlenmiştir (Tienda vd., 2023). Yine aynı araştırmadan elde edilen bulgulara göre okulla kolay uyum yakalayan ergenlerin yüz yüze romantik ilişki kurduklarını ve cinsiyete göre farklılaştığı sonucuna ulaştılar. Uyum konusunda sıkıntı yaşayan ergen kızların sanal platformlardan romantik ilişki arama olasılığının diğerlerine oranla daha yüksek olduğunu göstermiştir (Tienda vd., 2023)

Korchmaros ve arkadaşlarının, kendi cinsine yönelimi olduğunu belirten ergenlerin sosyal medya aracılığıyla romantik ilişkiye sahip olma oranlarının heteroseksüel olan akranlarına göre, daha fazla olması beklentisiyle yaptıkları araştırmanın sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmemiştir. Bu sonuç, örneklemin genellenebilirliğinin zayıf olması ve homoseksüel ilişkilerin ergen popülasyon içinde yaygınlığının az olmasından kaynaklanmaktadır (Korchmaros vd., 2015).

Ergenlerin sağlıklı bir romantik ilişki sürecine girebilmeleri ve sürdürebilmeleri için bağlanma stilleri ve gelişim bakış açısını da kapsar bir şekilde ailenin sürekli ve dengeli bir yaşam alanı sağlamasının sağlıklı ergen romantik ilişkilerine uygun bir zemin hazırladığı sonucuna ulaşmışlardır (Goldberg vd., 2019b). Ancak elde edilen bulgulara bakıldığında, partner edinme ortamının sanal ya da yüz yüze olmasıyla ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu duygusal bağ veya aile içindeki dengesizlik faktörlerinde hiçbiri arasında istatistiksel olarak bir ilişki gözlenmemiştir (Goldberg vd., 2019b).

Longmore ve arkadaşlarının yaptığı başka bir çalışmada da aile dinamikleri, ilişkileri ve sürekliliğinin, romantik ilişkinin sanal yollarla mı kurulduğu yoksa birebir kurulduğuyula ilişkili bulmamışlardır. İlişkinin var olup olmamasıyla ilişkili olduğunu saptamışlardır. Zamansal ölçümle yapılan daha önceki çalışmaların, ebeveyn izleme ile ergenlerin romantik ilişkileri arasında tutarsız ilişkiler bulunduğunu ifade etmektedirler (Longmore vd., 2009).

Catallozi ve ark., birebir kurulan romantik ilişkilerde fiziksel temas edebilme olanakları daha fazla olduğu için cinsel ilişkilerde bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna rağmen sosyal medya aralığıyla romantik ilişkiye başlayan ergenlerin daha çok cinsel ilişki dışı cinsel aktivite de bulduklarını ispat etmişlerdir. Ayrıca bu çalışmada sanal olarak başlayan ilişkilerde partnerler arasında büyük yaş farkı olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Çevrimiçi olarak kurulan romantik ilişkilerin neredeyse iki katı kadarı iki veya daha fazla yıllık yaş eşitsizliklerini içermektedir. Üç katı kadarı ise üç veya daha fazla yıllık yaş farklarını içermektedir (Catallozzi vd., 2011).

Önceki araştırmalar, yaş asimetric ergen ilişkilerinin, doğum kontrolü kullanımının azalması (Kusunoki&Upchurch, 2011) ve yakın partner şiddeti (Cooper vd., 2021) gibi risklerle ilişkili olduğunu bulmuştur.

Habito ve arkadaşları 2021 yılında yaptıkları araştırmayla Filipinli ergenlerin romantik ilişkiler ve cinsellik ile ilgili soru işaretlerine sahip olduklarını ve akranlarının tutum ve eylemlerine göre ilişkiden aldıkları doyumunda etkilendiği sonucuna ulaştılar. Aynı zamanda sosyal medya aracılığıyla yakın ilişkiler ve cinsellik hakkında farkındalıklarının arttığını ifade ettiler. Partneri olmayan ergenler partneri

olan arkadaşlarına karşı kıskanç duygular beslediklerini belirtmektedirler (Habito vd., 2021).

Akran çevresiyle içten içe kendilerini kıyaslamaları ve romantik ilişkilere karşı duydukları ilgi, partner arayışına yönelik içsel baskıyı artırırken, cinsel ilişki ilişkiye sahip olmanın en yaygın yollarından birinin de sosyal medya platformları (özellikle Facebook) olmasıyla beraber bazı ergenlerin algıladığı dış baskı da artış gösterdi. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre genç erkekler ve kadınlar bu baskıyı farklı şekilde tecrübe ettiler. Genç kadınlar zorbalığa maruz kalma, alay edilme veya dışlanma korkusuyla bir partner aradıklarını belirttiler. Genç erkekler baskıyı öylesine yapılan bir şaka şeklinde ifade etmektedirler. Kız ergenlerin baskıyı erkek ergenlere göre daha şiddetli olduğu istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu baskının etkisiyle ilişkinin yalnızca varlığına ve cinselliğe önem verildiği ilişkiden sağlanan doyumun dikkate alınmadığı söylenebilir (Habito vd.,2021).

Asya'daki farklı konumlarda yapılan araştırmalar, ergenlerin interneti ve sosyal medya platformlarını cinsel kimliklerini, cinsel ilişkilerini ve cinsel isteklerini geliştirmek ve ifade etmek için kullandıklarını ve ebeveynlerin karşı çıkmaları veya özellikle kadınların cinselliğiyle ilgili engelleyici davranışlarla karşı karşıya kaldıklarında bile cinsel özerklik ve eylemliliği kullanmak için kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır (Boonmongkon vd.,2013; Fongkaew & Fongkaew 2016).

Buna karşılık, ergen ebeveynleri ve öğretmenler, Naezer'ın 2018 yılında yaptığı araştırmada dijital teknolojinin ve sosyal medyanın ergenlerin yakın ilişkilerinde 'çok ciddi, çok hızlı' olmalarına yardımcı olduğundan, onları planlanmamış hamilelik, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar ve cinsel şiddet riskine maruz bıraktığını ifade ettiler (Naezer,2018).

Howard ve diğerlerinin 2017 yılında yaptığı 70 ergen kız örneklemin bulunduğu araştırmada, sosyal medyanın romantik ilişkilerine katkı sağladığını belirten kızların yüzde kırktan çoğu, ilişkilerin başlangıcı ve devam ettirilmesi ilgili çeşitli çıkarımlarda bulundular. Farklı kişilerle tanışmak, romantik ilişki için partner bulmak sosyal medya platformlarının fonksiyonu olarak ifade edildi. Yüz yüze bir ilişkiye başlamak yerine sosyal medyadan ilişkiye başlamanın daha çekici hale

geldiğini ifade etmişlerdir. Partnerlerini sosyal medya aracılığıyla "kontrol altında" tutarak, sadakatsizlik önerebilecek davranışlardan partnerini sorumlu tutarak izlemekten bahsettiler. Bu nedenle, bir kız bir erkekle ilişkiye başladığında Facebook'u farklı bir şekilde kullanabilir, örneğin onun duvar paylaşımlarını kontrol edebilir ve başkalarının ne yazdıklarını görebilir. Sonuç olarak, Facebook'u "kontrol etme" ve "takip etme" terimleri, uyumluluğu değerlendirmek, hesap verebilirliği sürdürmek ve ilişkinin bütünlüğünü değerlendirmek amacıyla kullandıkları belirtildi. Yine aynı çalışmada sosyal medyanın flört ilişkilerinde faydalı olduğunu düşünen kızların yaklaşık %13'ü tarafından sosyal medyanın kendilerini koruyacak sınırlar oluşturabilmelerine yardımcı olduğu belirtildi. Sosyal medyada ilişkinin varlığını göstermenin bir güvenlik kalkanı görevi yaptığını, doğrudan yüz yüze veya kişisel etkileşimlere karşı engelleyici olduğu ifade edildi. Kızların yüzde altmış dördü sosyal medyanın ilişki kurmayı ve sürdürmeyi kolaylaştırdığını düşünürken, bu ilişkilerin anlamına ve sosyal medyanın ana iletişim kanalı olması durumunda ilişki sürecinin ne kadar gerçekçi veya ne kadar doyum sağlayıcı olduğuna dair soru işaretlerine yol açtı. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal medya kullanımının ilişki doyumu bağlamında nelere yol açtığı tam olarak belirlenememiştir. Sosyal medyadan tanışarak ilerleyen ilişkinin beklentileri karşılayıp karşılamadığı, sürekli kontrolün ilişkiyi ne derece yıprattığı ve romantizme ne derece imkân sağladığı ile ilgili tutarsızlığı gözler önüne sermiştir. Kızlardan bazıları birisini sadece mesajla konuşarak tanımanın güç olduğunu, bunun "romantik olmadığını" ve mesajlaşmanın "seks ya da ilişki teklif etmek" için kullanıldığını ifade etmektedirler (Howard ve ark,2017).

Nesi J. ve diğerleri (2016) tarafından yapılan araştırmada, ergenlerin teknolojiye dayalı iletişimi ile romantik ilişkilerde kişilerarası yeterliklerin gelişimi arasındaki boyutsal ilişkileri incelemişlerdir. 487 ergenden oluşan örneklemin %58'i kızdır ve yaş ortalaması 14.1'dir. Romantik partnerleriyle daha büyük oranda teknolojiye dayalı iletişim kuran ergenlerin bir yıl sonra daha düşük düzeyde kişilerarası yeterlilik bildirdiklerini saptadılar, özellikle erkek çocuklarda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Nesi J. vd., 2016).

Sosyal medya aracılığıyla ilişki kuran ergenlerin karakteristik yapılarını incelemek amacıyla yapılan bir araştırmada yalnız hissettiğini belirten ergenlerin,

sosyal kaygısı yüksek düzey olarak saptanan ergenlere kıyasla, sosyal çevrelerini genişletmek amacıyla sosyal medyayı kullandıkları sonucuna varmışlardır. Yüksek yalnızlık düzeyine sahip ergenler dijital iletişim platformlarından etkileşim sağlarken daha az utanma duygusuna kapıldıklarını, düşüncelerini daha rahat belirttiklerini ve gerçek hayata kıyasla daha girişken tavırlar sergileyebildiklerini ifade etmektedirler (Bonetti vd., 2010).

Ringrose, Gill, Livingstone ve Harvey (2012), cinsel mesajlaşmayla ilgili yaptıkları araştırmadan elde ettikleri bulgulara göre, ergenlerin yaklaşık %15 ile %40'ının partnerleriyle sosyal medyadan cinsel içerikli konularda yazıştığı sonucuna ulaşıldı. Cinsel içerikli mesajlaşma ergenleri cinsel istismar, fiziksel ya da sözlü saldırıyla beraber zorlayıcı davranışlarla karşı karşıya bırakabilmektedir (Ringrose ve diğerleri, 2012).

Girlguiding'in (2013) çalışmalarına göre, ergen kızların görüşleri hangi seviyedeki temasın kabul edilebilir olduğu konusunda farklılık göstermektedir. Bazıları daha yüksek düzeydeki teması müdahaleci bir partnerin aksine şefkatli bir partnerin işareti olarak algılamaktadır. Örneğin, bazı kızlar partnerlerinin kontrol edilmek yerine sevilme hissine dayalı olarak davranışlarını izlemesini veya kontrol etmesini haklı çıkarırken, diğerleri bu tür bir kontrolün kibarlıktan ziyade sinir bozucu ve rahatsız edici olmaya doğru evrilebileceğini belirtmişlerdir (Girlguiding,2013). Draucker ve Martsolf benzer şekilde bazı katılımcıların kontrol etme veya izleme davranışlarının özen veya endişeyle motive edildiğini bildirdiklerini bulmuşlardır; ancak çoğu kişi bu tür davranışların genellikle sadakatsizlik veya ilişki güvensizliği endişelerinden kaynaklandığını kabul etmektedirler (Draucker&Martsolf,2010).

Stanord ve ark. (2015) yaptıkları araştırmada, ergenlerde sosyal medya kullanımının romantik ilişkinin gelişimi ve sürdürülmesi üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır; ancak aynı zamanda bu tür araçların sağlıksız, kontrolcü veya taciz edici davranışlar için yeni bir yol sağlayabileceğini de ifade etmektedirler. Flört partnerleri arasında sağlıklı bir iletişim sıklığının ne olduğu konusunda değişken görüşler olsa da genellikle ergenler her gün veya günde bir iletişim kurmanın, takıntılı olmadığı sürece bir ilişkiyi başarılı bir şekilde sürdürmek için en

azından arzu edilir olduğunu düşünüyorlardı (Stanord vd.,2015). Cep telefonları, özellikle kısa mesajlar ve Facebook gibi sosyal ağlar, önceki araştırmalarla tutarlı olarak flört ilişkilerinde en sık kullanılan teknolojiler olarak rapor edilmiştir (örneğin, Draucker & Martsolf, 2010; Korchmaros ve diğerleri, 2013).

Sağlıklı ve sağlıksız iletişimle ilgili olarak, özellikle genç (12-13 yaş arası) ergen kızlar, özellikle partnerleri anında veya hiç yanıt vermediğinde, flört ettikleri partnerle iletişim konusunda daha endişeli ve duygusal tepkiler verdiklerini ifade etmiştir. Bazen temasa yanıt vermemek veya gecikmek, partnerlerin neden yanıt vermediğine dair hayal kırıklığı, üzüntü veya endişe duygularını artırdığı sonucuna vardılar. Kız ergenler aynı zamanda partnerlerinin cevaplarını takıntılı bir şekilde kendi cep telefonlarında kontrol ettiklerini ve erkek arkadaşlarıyla sürekli iletişim halinde olmadıklarında üzüldüklerini, sinirlendiklerini veya endişelendiklerini ifade etmektedirler. Ergenler tarafından, mesajları kontrol etmek, cep telefonları ve çevrimiçi hesaplar için şifre istemek, çevrimiçi hesaplardan arkadaşlarını veya eski partnerlerini silmek ve aşırı temas yoluyla bir partneri takıntılı bir şekilde kontrol etmek gibi çeşitli izleme ve kontrol davranışları tespit edilmiştir. Güvensizlik kavramıyla veya bir partnerin diğerini aldatma endişesiyle bağlantılıdır. Kadınların erkeklere göre “daha takıntılı olmaları” ve “daha fazla ilgilenmeleri” nedeniyle partnerlerini en çok takip eden veya kontrol eden grup olduğu belirtildi. Bu durum, farklı yaşlardaki erkek ergenlerin, ergenlerin buldukları yerlerin kontrol edildiği, telefonlarının ve mesajlarının kontrol edildiği, şifrelerinin talep edildiği ve kadın arkadaşlarının romantik partnerler tarafından hesaplarından silindiği örneklerini veya farkındalıklarını anlatan ifadelerinde kanıtlanmıştır (Stanord ve ark. ,2015).

Ekşi ve ark. 2013 yılında 15-16 yaş aralığındaki 12 ergen ile gerçekleştirdiği çalışmada, Facebook'un ergenlerin kimlik gelişimi üzerindeki etkilerini açıklamaya yönelik elde ettiği bulgulara göre, romantik ilişkisi olan ergenlerin ilişkilerini kısa süreli ve kalitesiz olarak tanımlamıştır. Çalışmaya katılan ergenler, sosyal medyanın, birbirlerinden haber almak amacıyla kullanıldığını ifade etmişlerdir. Ancak doyum etkileyen faktörler ele alınmamıştır (Ekşi ve ark 2013).

4.BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. ÇALIŞMADA ELDE EDİLEN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Ergenlerde sosyal medya kullanımının romantik ilişkilere ve ilişkinin algılanan kalitesine, doyumuna nasıl etki ettiğini inceleyen bu çalışma, ergenlerde sosyal medya kullanımı, romantik ilişkiler ve sosyal medyanın ergen romantik ilişkilerinin üzerindeki etkilerine dair birçok kanıt sunmaktadır. Sosyal medyadan kurulan romantik ilişkilerin gerçek hayatta birebir kurulan romantik ilişkilerden nasıl farklılaştığı konusuyla ilgili yapılmış deneysel, yarı deneysel çalışmaların olmaması, ayrıca var mevcut korelasyon çalışmalarının yeterli düzeyde olmaması, daha kapsamlı çalışmaların yapılmasını gerektirmektedir.

Lenhart ve arkadaşları, ergenlerin çeyreğinin şu an ya da daha önce var olan romantik ilişkilerini sosyal medya platformları vasıtasıyla edindiklerini ve bu yöntemle ilişkilerini ileriye bir seviyeye taşıyan ergenlerin tek kişiyle ilişki yaşamadıkları birden fazla partneri olduğu sonucuna ulaştılar (Lenhart vd., 2015). Fakat bu araştırmadan daha çok ergenlerin partner seçiminde önemsedikleri ve partner adaylarının özellikleri ile alakalı bulgulara ulaşıldı. Literatürde bulunan diğer çalışmalar gibi çevrimiçi yollarla kurulan romantik ilişkilerin gerçek dünyadaki yüz yüze ilişkilerle mukayese edildiğinde ne derece doyum, katkı sağladığını açıklamakta istenilen seviyeye ulaşamamıştır. (örneğin, Buhi vd., 2012).

İnternetin ve dijital mecraların hayatımızda bu kadar önemli yere sahip olmasının öncesinde ergenlerin romantik ilişkileriyle ilgili yapılan çalışmalara kıyasla günümüzde konuyla ilgili yapılan deneysel çalışmalar mahremiyet problemine odaklanmaktadır. Özel hayat gizliliğinin ihlaline ve ergeni nasıl zorluklara maruz kalacağı yoğunlaşmıştır. (Pujazon-Zazik vd., 2012) Örneğin; cinsel konular ile ilgili yazışma (Ahern & Mechling, 2013), cinsel açıdan uygunsuz sözler ve hakaret (Reed vd., 2020) konuları ele alınmıştır.

Aksi bulgulara ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Pitman ve Reich 2016 yılında yaptıkları araştırmada, toplumsal normlara göre kendisini diğer akranlarından farklı olarak algılayan ergenlerin sosyal medyadan romantik ve arkadaş ilişkileri kurabildikleri, sosyal çevrelerini zenginleştirebildikleri bulgusuna ulaştılar. Bu sayede kendini farklı olarak değerlendiren ergenlerin durumun beraberinde gelen güçlüklerle başa çıkmaya çalışırken sosyal medyadan yararlandıkları sonucunu buldular (Pitman & Reich, 2016).

Catallozi ve ark. yüz yüze başlanan romantik ilişkilerde bedensel temas edebilme fırsatlarının daha sık olduğu için cinsel ilişkilerde bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgunun aksine, çevrimiçi başlayan romantik ilişkilerde daha fazla cinsel ilişki dışı cinsel eylemler gözlenmiştir. Ayrıca, bu çalışmada sosyal medyadan başlayan ilişkilerde partnerler arasında yaş farkının oldukça fazla olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Sosyal medyadan kurulan romantik ilişkilerin hemen hemen iki katı, iki yıldan fazla yaş eşitsizliğini barındırmaktadır. Üç katına yakını ise üç yıldan fazla yaş farklarını barındırmaktadır (Catallozzi vd., 2011).

Bir diğer araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, romantik ilişkinin kurulduğu ortamın dijital ya da gerçek dünya olmasıyla bakım verenlerin çocuklarıyla kurduğu duygusal bağ veya aile içindeki dengesizlik faktörleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir (Goldberg vd., 2019b).

Longmore ve arkadaşlarının yaptığı bir diğer çalışmada aile dinamikleri, ilişkileri ve sürekliliğinin, ergenlerin romantik ilişki kurarken sanal yol ya da yüz yüze tercihi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Longmore vd., 2009).

Korchmaros ve diğer araştırmacılar tarafından yapılan çalışmada, iletişim becerileri zayıf olan ve bu nedenle kaygı yaşayan gençlerin, kendilerine kıyasla daha rahat birebir ilişkilere sahip olan yaşlılarıyla aralarındaki sosyal etkileşim farkını kapatmak için sosyal medyadan partner bulma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca, LGBTQ ergenlerin heteroseksüel yaşlılarına kıyasla beşte bir oranında daha fazla romantik partner buldukları sonucuna ulaşılmıştır (Korchmaros vd.,2015).

Tienda ve diğer araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarına göre, sürecin başında sadece konuşma veya flört amacı taşıyan ilişkilerin

yüzde kırktan fazlasının zaman içinde flörtleşmeye veya cinsel ilişkilere evrildiği tespit edilmiştir. Aynı araştırmanın bulgularına göre, okula kolay uyum sağlayan ergenlerin yüz yüze romantik ilişki kurma olasılığının, cinsiyete göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Uyum konusunda zorlanan ergen kızların, diğerlerine kıyasla sosyal medyadan romantik ilişki arama olasılıklarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Tienda vd., 2023).

Habito ve diğerleri tarafından 2021 yılında gerçekleştirilen araştırma sonucunda, Filipinli ergenlerin romantik ilişkiler ve cinsellikle ilgili belirgin soru işaretlerine sahip olduğu ve bu konulardaki memnuniyetlerinin akranlarının tutum ve davranışlarına bağlı olduğu bulgusuna ulaşıldı. Partneri olmayan ergenler, partneri olan arkadaşlarına karşı kıskanç duygular beslediklerini ifade etmektedirler (Habito vd, 2021).

Asya'daki çeşitli bölgelerde gerçekleştirilen çalışmalar, gençlerin interneti ve sosyal medya platformlarını, cinsel kimliklerini, cinsel ilişkilerini ve cinsel arzularını geliştirmek ve ifade etmek için aktif bir şekilde kullanmalarına dair bulgular ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin itirazlarıyla veya özellikle kadınların cinselliğiyle ilgili kısıtlayıcı davranışlarla karşılaştıklarında, gençler bu engellemelere rağmen cinsel özerkliklerini koruma ve eylemliliklerini sürdürme amacıyla çeşitli stratejiler benimsemektedirler. Sosyal medya kullanımını bu stratejiler içerisinde bulunmuştur (Boonmongkon vd.,2013; Fongkaew& Fongkaew 2016).

Yapılan bir başka çalışmada ise sosyal medya üzerinden başlayan ilişkilerin beklentileri karşılayıp karşılamadığı, sürekli kontrolün ilişki üzerindeki olumsuz etkisi ve romantizme ne kadar olanak sağladığı konusundaki belirsizlikler ortaya konmuştur. Kızlardan bazıları, birini sadece mesajla konuşarak tanımanın zorlu olduğunu, bu tür etkileşimin "romantik olmadığını" ve mesajlaşmanın genellikle "seks ya da ilişki teklif etmek" amacıyla kullanıldığını ifade etmektedir (Howard vd., 2017).

Nesi J ve arkadaşları yaptıkları araştırma sonucunda, romantik partnerleriyle daha fazla dijital platformlara dayalı iletişim kuran ergenlerin, bir yıl sonra daha düşük düzeyde kişilerarası yeterlilik bildirdiklerini tespit ettiler. Bu durum özellikle erkek çocuklarda daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır (Nesi J. vd, 2016).

Stanford ve ark. (2015), ergenler arasında sosyal medya kullanımının romantik ilişkilerin olumlu bir şekilde gelişimine ve sürdürülmesine katkı sağladığına işaret etmektedir. Bununla birlikte sanal mecraların sağlıksız, kontrolcü veya taciz edici davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabileceği konusunda da uyarıda bulunmaktadır. Sağlıklı iletişim sıklığı konusundaki görüşlerin değişken olduğu, ancak gençlerin genellikle her gün veya gün aşırı iletişim kurmanın, takıntılı olmadığı sürece bir ilişkiyi başarılı bir şekilde sürdürmek için en azından arzu edilebilir bir davranış olduğunu düşündükleri gözlemlenmiştir (Stanford vd., 2015).

Ringrose, Gill, Livingstone ve Harvey (2012), cinsel mesajlaşmayla ilgili yaptıkları araştırmadan elde ettikleri bulgulara göre ergenlerin yaklaşık %15 ile %40'ının partnerleriyle sosyal medyadan cinsel içerikli konularda yazıştığı sonucuna ulaşıldı. Cinsel içerikli mesajlaşma sonrasında ergenler taciz, fiziksel ya da sözlü saldırıyla beraber zorlayıcı davranışlarla karşılaşabilir (Ringrose vd., 2012).

Naezer'ın 2018 çalışmasında belirtildiği üzere, dijital teknoloji ve sosyal medyanın etkisiyle ergenlerin ilişkilerinde 'çok ciddi, çok hızlı' bağlar kurmalarına olanak tanındığı, bu durumun da planlanmamış gebelik, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar ve cinsel şiddet riskine maruz kalmalarına zemin hazırladığı sonucuna ulaşıldı (Naezer,2018).

Ekşi, Erden, Erdoğan ve Yılmaz'ın (2013) yaptığı nitel araştırmada Facebook kullanıcısı ergenler, kullanım amaçlarının birbirleri ile irtibata geçmek olduğunu ifade ettiler. İlişki sürelerini kısa ve kalitesiz olarak tanımladılar. Fakat bu çalışmada odaklanılan konu kimlik gelişimi olduğu için ilişki doyumu kapsamlı incelenmemiştir (Ekşivd,2018).

Ergenlerin sosyal medya ve internet üzerinden iletişim kurma eğilimlerinin, gelişimsel açıdan hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğu konusunda birçok kanıt bulunmaktadır. Bu teknolojiler, gençlerin önemli dönemlerinde onlara destek olabilir. Ayrıca, istismara yol açan ilişkiler yaşayan gençlerin, bu zararlı deneyimleri gelecekteki ilişkilerine taşıma riski bulunmaktadır (CDC, 2016). Bu nedenle, bu dinamiklerin bütünlük içinde araştırılması ve çözümlenmesi için entegre bir yaklaşım benimsemek önemlidir.

Sonuç olarak; yapılan araştırmalar ergenlerin sosyal medya kullanımlarının romantik ilişkileri ve algıladıkları ilişki kalitesi üzerindeki etkilerine dair kanıtlar sunmaktadırlar.

4.2. ÇALIŞMANIN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

Bu geleneksel derleme çalıőmasının çeşitli güçlü ve zayıf yönleri olduğunu görmekteyiz.

Güçlü yönleri:

- Ülkemizdeki ergenlerin sosyal medyadan edindikleri romantik ilişkiler ve doyumunu ile ilgili yeni araştırmalara rehber olabilir.
- Ülkemizde sosyal medya kullanımının romantik ilişki doyumunu üzerindeki etkisi ile ilgili yapılan çalışmalar arasında 12-18 yaş arası örneklem grubunu içeren ilk çalıőmadır.
- Araştırmaya dahil edilen 2010-2023 yılları arasındaki çalışmaların ve 12-18 yaş grubu ergenlerin derleme kapsamında incelenen sonuçları arasında karşılaştırma yapmalarını kolaylaştıracaktır.

Zayıf yönleri:

- Ülkemizdeki romantik ilişki doyumunu ile ilgili çalışmalara örneklem grubu genç yetişkinlerle başlanmıştır. Bu nedenle çalışmaya Türkiye dışındaki kültürler dahil edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarının ülkemize genellenmesi kültürel farklılıklara yol açabilir.
- Çalışmada yer alan araştırmaların çeşitli yöntemler ve ölçüm araçlarıyla yapılması güvenilirlik ve geçerliliğini etkilemektedir. Yöntem bakımından yaşanan karmaőanın yanında kuramsal açıdan da eksik noktalar bulunmaktadır. Araştırmacıların farklı özelliklerdeki örneklem gruplarıyla çalışmaları, bulgulardaki çeşitliliğe neden olmaktadır.

Bu alışma, belirli sınırlılıklara sahip olmasına rağmen, ergenlerin sosyal medya kullanımlarını romantik ilişki doyumunu üzerindeki etkisine ilişkin çeşitli faktörleri ortaya koymaktadır. Ülkemizde ergenlerle yapılan çalışmaların eksikliği, Romantik İlişkilerde Yakınlık leğinin Ergen Formu'nun uyarlamasının yeni yapılmasından kaynaklandığı düşünülebilir. İleriye dönük araştırmalar, bu sınırlılıkları dikkate alarak yapılmalıdır. Bu yaklaşımla literatürün zenginleştirilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, ergenlerin sosyal medya kullanımlarının romantik ilişkilerinden sağladıkları doyum üzerindeki etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Sosyal medya aracılığıyla kurulan romantik ilişkilerin kalitesini ve sağladığı doyumu anlamlandırabilmek ve bu ilişkilerin gerçek hayatta birebir kurulan ve devam eden partnerliklerden nasıl farklılaşabileceğini belirlemek, günümüzdeki ilişkiler göz önüne alındığında oldukça önem taşımaktadır. Aynı ergenin yüz yüze ve sosyal medya üzerinden kurulan ilişkilerin karşılaştırılmasıyla daha sağlıklı bir sonuç elde edileceği düşüncesiyle yapılan bu geleneksel derleme çalışmasında, maalesef ki böyle bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak elde edilen bulgularla aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Ergenlerde sosyal medya kullanımı, hem olumlu hem olumsuz etkilere yol açmaktadır.
2. Ergenler, sosyal medyadan edindikleri romantik ilişkileri kısa süreli olarak tanımlamaktadırlar.
3. LGBTQ ergenler ve sosyal kaygısı bulunan ergenler, sosyal medya aracılığıyla romantik ilişki kurmayı tercih etmektedirler.
4. Ergenlerin sosyal medya üzerinden ilişki kurması, taciz, istismar, zorbalık gibi risklerle karşı karşıya kalmalarına yol açmaktadır.
5. Okula uyum sağlamakta güçlük yaşayan ergenler, romantik partner arayışlarını sosyal medya üzerinden gerçekleştirmektedirler.
6. Sosyal medya aracılığıyla kurulan ergen romantik ilişkilerinde cinsel aktivite dışı eylem daha çok görülmektedir.
7. Ergenlerin sosyal medyadan ilişki kurduklarında, tek partnerle yetinmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
8. Sosyal medya temelli romantik ilişki sürecine giren erkek ergenlerin kişilerarası yeterliliklerinde düşüş meydana gelmektedir.

Bu derleme çalışması, sınırlılıkları olmasına karşın ergenlerin sosyal medya kullanımının romantik ilişkilerine etkilerini ve sonuçlarını açıklamaktadır. Bu

bağlamda araştırmacılara, ebeveynlere, eğitim programı geliştirenlere yönelik öneriler içermektedir.

Ebeveynlere Öneriler: Ergenlerin keyifli vakit geçirmek için sıkça başvurdukları internetin kullanımında, ailelerin önemli yükümlülükleri bulunmaktadır. Her ne kadar ergen, bu durumu bağımsızlığına olan bir saldırı gibi algılayacak ve aile içi çatışmaya yol açacak olsa da, aileler, ergenlerin kullanımına açılan internet bağlantılı cihazları kontrol etmek ve denetlemek mecburiyetindedirler. Bu cihazları sağlayan aileler, ergenin ne tür etkinliklerde bulunduğunu, maruz kaldığı içerikleri, kimlerle iletişim kurduklarını ve ilişkinin seyrini özellikle şiddet ve cinsellik gibi unsurları dikkatlice takip etmeli ve denetlemelidirler.

Araştırmacılara Öneriler:

- Sosyal medya aracılığıyla kurulan romantik ilişkilerin Türk örneğinde araştırılması: Sosyal medya kullanımı ergenlerin günlük hayatında, akran ilişkilerinde, bilgi edinme süreçlerinde oldukça önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, dijital platformlar aracılığıyla romantik partnerlik kurmaları da gündem güne yaygınlaşmaktadır. Ergenlerin sağlıklı ilişkiler kurabilmesi ve olası risklerden korunabilmesi için yeni çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Yurtdışında ergenlerin romantik ilişkilerinin incelendiği birçok çalışmanın mevcut olmasına karşın, ülkemizde 12-18 yaş grubunun romantik ilişkilerinin incelenmemiş olması oldukça dikkat çekmektedir. Bu durumun kültürel farklılıklardan kaynaklandığı düşünölmektedir.
- Boylamsal çalışmaların yapılması: Sosyal medyadan başlanan ilişkilerle ve gerçek hayatta yüz yüze başlanan ilişkilerin kapsamlı incelenmesi için gelişimle ilgili tekrarlanan ölçümlere ihtiyaç duyulmaktadır.
- Cinsiyete dayalı çalışmaların yapılması: Ergenin romantik partner bulması, aile içindeki ilişki dengelerini sarsmaktadır. Ergenlerin romantik ilişki süreçlerinde, aile üyelerinin aktif bir şekilde katılım gösterdiği gözlemlenmektedir. Ergen romantik ilişki kurma sürecine girdiğinde ailesiyle çatışmalar yaşamaya başlamaktadır. Olumsuz geri dönütlerle ve engellemelerle beraber, kız ergenlerin ilişkilerine daha fazla tepki aldığı ayrıca annenin daha çok karıştığı

dikkate alınmalıdır. Yapılan bir araştırmada Amerikan ve Çinli ergenlerin romantik ilişkiye başlangıçları incelenmiştir. Amerika'da romantik ilişkiye başlama yaşı 14, Çin'de ise 18 bulunmuştur. Ayrıca, Amerikalı ergenlerin Çinli ergenlere göre ebeveynleriyle romantik ilişkileri hakkında daha konuştukları ve özgür oldukları sonucuna ulaşılmıştır. (Tang & Zuo, 2000 akt Bayhan&Işıtan,2019). Ülkemizde böyle bir çalışmanın yapılmasının gerekliliği gözler önüne serilmektedir.

- Akademik kaygının etkisinin incelenmesi: Türkiye'de iyi bir lise kazanmak, meslek seçimi ve akademik başarı ergenlerin en çok odaklandığı konulardandır. Ülkemizdeki eğitim sistemi de buna katkı sağlamaktadır. Ergenlik dönemine girişten itibaren devamlı bir sınavlara hazırlık söz konusudur. Bu süreçler, ergenin romantik ilişkileri süreçlerini ve doyumunu da oldukça etkilemektedir. İlişkiden alınan doyumun ne kadar etkilendiği ileride yapılacak araştırmalara konu olabilir.

Uzmanlara Öneriler:

- *Sosyal Medya Kullanımı Eğitimi:* Ergenler ve ebeveynleri için sosyal medya kullanımı üzerine eğitim verilmesinin gerekliliği günden güne artmaktadır. Sosyal medyanın ergenlerin yaşamlarındaki önemliliğinin artmasıyla birlikte ergenler üzerinde hayati etkileri de bulunmaktadır. Eğitimlere küçük yaşlardan itibaren ilköğretim hatta okulöncesi dönemde başlanırsa daha çok fayda sağlanacağı düşünölmektedir. Eğitimler, grup şeklinde rehberlik saatlerinde ya da konferans salonlarında yapılabilir. Müfredata ders olarak eklenebilir ve rehber öğretmenler bu dersleri verebilirler. Böylelikle tüm ergenler bu eğitimden eşit olanaklarla yararlanabilir. Ergenlik döneminde sağlıklı kimlik gelişiminin yetişkinlikteki etkileri dikkate alındığında, sosyal medyanın tanıdığı anonimlik ve ergenin kendisini istediği gibi sunabilmesi imkânı, ebeveynler tarafından titizlikle takip edilmelidir. Aynı zamanda ergeni olası tehlikelerden korurken keyifli vakit geçirmesine engel olunmamalıdır. Ebeveynlere çocuklarıyla kaliteli zaman geçirme, aktivite ve iletişim becerileri eğitimleri de verilmesi psikoeğitimin etkililiğini artıracaktır.

Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı, ortak projeler geliştirebilir; bu projeler sosyal medya platformları aracılığıyla duyurularak daha geniş kitlelere ulaştırılabilir. Ek olarak, semt polikliniklerine, okul bölgelerindeki kurslara, kütüphanelere dağıtılmak üzere bilgilendirme kitapçıkları oluşturulabilir. Ergenleri karşılaşılabileceği cinsel şiddet, taciz, planlanmamış hamilelik, zorbalık gibi riskler konusunda uyarmak ve onları bunlardan muhafaza etmek, ebeveynin en dikkatli olması gereken kısımdır. Sosyal medyanın bilinçli kullanımı konusunda ergenler bilgilendirilmeli, sosyal medyada gördükleri her içeriğin yüzde yüz gerçeği yansıtmadığı ve diğer kullanıcılarla iletişime geçerken seçici olmaları konusunda farkındalık kazandırılmalıdır.

- *Romantik İlişki Eğitimi*: Ülkemizde romantik ilişkilerle ilgili eğitim programları bulunmaktadır, ancak bu programların üniversite öğrencilerine ve yetişkinlere yönelik olduğu görülmüştür. Yurtdışında ilişki ve cinsellik eğitimi, ergenlik döneminin başlangıcında verilmektedir. Ülkemizde böyle bir eğitim olmamasına rağmen, yalnızca kızlara yönelik adet döngüsü ve hijyenik ped kullanımı hakkında bir eğitim yapılmaktadır. Bu durumun, ergen romantik ilişkilerinin ülkemizde yeni ele alınan bir konu olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kültür farklılığının etkisiyle birlikte, yurtdışındaki ergenlerin romantik ilişkilerine daha çok önem verilmektedir. Oysaki sağlıklı romantik ilişki, ergenlerin gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Son yıllarda romantik ilişkiye sahip olan ergenlerin sayısında artış görülmektedir. İlişkiden doyum sağlamaları için kıskançlık, partnerler arası anlaşmazlık, kaliteli zaman geçirme, duyguları düzenleme ve ifade etme becerileri konuları hakkında olan eğitimlere ihtiyaç doğurmuştur. Eğitimler, kültürel özellikler dikkate alınarak geliştirilmelidir. Eğitimlere ulaşım kolaylığı olması için belirli aralıklarla okullarda verilebilir. Ergenlere yönelik eğitimler yapılırken, aynı şekilde ebeveynlerde bilgilendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ahern, N. R., & Mechling, B.** (2013). Sexting: Serious problems for youth. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 51(7), 22–30. <https://doi.org/10.3928/02793695-20130503-02>
- Akçay, H.** (2011). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Sosyal Medya Kullanımı: Gümüşhane Üniversitesi Üzerine Bir Araştırma. *Gazi Üniversitesi, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 33, 137-162.
- Allen, J. P., Moore, C., Kuperminc, G., & Bell, K.** (2008). Attachment and adolescent psychosocial functioning. *Child Development*, 69(5), 1406-1419. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1998.tb06220.x>
- Allen, K. A., Ryan, T., Gray, D. L., McInerney, D. M., Waters, L.** (2014). Social media use and social connectedness in adolescents: The positives and the potential pitfalls. *The Australian Educational and Developmental Psychology*; 31(1): 18-31. <http://dx.doi.org/10.1017/edp.2014.2>
- Amato, P. R., Booth, A., Johnson, D. R., & Rogers. S. J.** (2007). *Alone together: How marriage in America is changing*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. https://books.google.com.tr/books/about/Alone_Together.html?id=vDAeRvurC-EC&redir_esc=y
- Anderson, K. J.** (2001). Internet use among college students: An exploratory study. *Journal of American College Health*, 50, 21-26. <http://dx.doi.org/10.1080/07448480109595707>
- Anderson, M., & Jiang, J.** (2018). *Teens, social media & technology 2018*. Pew Research Center. <http://www.pewinternet.org/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018/>
- Arıkan, D., Çelebioğlu, A., & Güdücü Tüfekçi, F.** (2013). Çocukluk dönemlerinde büyüme ve gelişme: Pediatri Hemşireliği. In Z. Conk, Z. Başbakkal, H. Bal Yılmaz, & B. Bolışık (Eds.), *Akademisyen Tıp Kitabevi*, Ankara, s. 53-101. Kuşay Y. Sosyal Medya Ortamında Çekicilik ve Bağımlılık. Facebook Üzerine Bir Araştırma, 1. Baskı. İstanbul, Beta Yayıncılık, 2013: 87-100.
- Armağan, A.** (2013). Gençlerin sanal alanı kullanım tercihleri ve kendilerini sunum taktikleri: Bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27). www.sosyalarastirmalar.com ISSN: 1307-9581.
- Asher, S. R., & Weeks, M. S.** (2014). Loneliness and belongingness in the college years. In R. J. Coplan & J. C. Bowker (Eds.), *The handbook of solitude* (pp. 283-301). Chichester, UK: Wiley Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781118427378.ch16>
- Atalay, R.** (2014). *Lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki (Bahçelievler ilçesi*

örneği). [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Awada M.** (2016) Effect of WhatsApp on critique writing proficiency and perceptions toward learning *Cogent Education* 3(1) <https://doi.org/10.1080/2331186X.2016.1264173>
- Aydın, B.** (2020). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aysev, A. S., & Taner, Y. I.** (2007). *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. İstanbul: Golden Print. ss. 48-50.
- Baker CK, & Carreño PK** (2016). Understanding the role of technology in adolescent dating and dating violence. *Journal of Child and Family Studies*, 25(1), 308–320. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0196-5>
- Baker, D.** (2012). All the lonely people. The Australia Institute paper no. 9 (ISSN 1836-8948). <https://www.tai.org.au>
- Baker, L. R., McNulty, J. K., & VanderDrift, L. E.** (2017). Expectations for future relationship satisfaction: Unique sources and critical implications for commitment. *Journal of Experimental Psychology: General*, 146(5), 700-721. <https://doi.org/10.1037/xge0000299>
- Bayhan, P., & Işıtan, S.** (2010). Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilere Genel Bakış. *Aile ve Toplum*, 11(5), 20.
- Behrman, R.E., Kliegman, R.M., & Jenson, H.B.** (2000). *Growth and Development. Nelson's Textbook of Pediatrics: Part II*, 16th ed, WB Saunders, Phila Delphia, 52-57.
- Blunt-Vinti HD, Wheldon C, McFarlane M, Brogan N, & Walsh-Buhi ER** (2016). Assessing relationship and sexual satisfaction in adolescent relationships formed online and offline. *Journal of Adolescent Health*, 58(1), 11–16. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2015.09.027>
- Bonetti, L., Campbell, M. A., & Gilmore, L.** (2010). The relationship of loneliness and social anxiety with children's and adolescents' online communication. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(3), 279–285. <https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0215>
- Boonmongkon, P., Ojanen, T. T., Samakkeekarom, R., Samoh, N., Iamsilpa, R., Topananan, S., ... Guadamuz, T. E.** (2013). 'She Met Her (Boy)Friend Online': Negotiating Gender Identity and Sexuality among Young Thai Women in Online Space. *Culture, Health & Sexuality*, 15(10), 1162–1174. <https://doi.org/10.1080/13691058.2013.809609>
- Bowlby J.** 1973 Attachment and Loss, Vol. II. *Separation, Anxiety and Anger*. New York, Basic Books
- Boyd, D., & Ellison, N. B.** (2007). Social network sites: Definition, history and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>

- Buhi ER, Cook RL, Marhefka SL, Blunt HD, Wheldon C, Oberne AB, Mullins JC, & Dagne G.A.** (2012). Does the Internet represent a sexual health risk environment for young people? *Sexually Transmitted Diseases*, 39(1), 55–58. <https://doi.org/10.1097/OLQ.0b013e318235b3c6>
- Büyüköğeneç L, Törüner E (Eds)** (2012) *Büyüme ve Gelişme*. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Temel Hemşirelik Yaklaşımları, Göktuğ Yayıncılık, Ankara, s.53-57.
- Büyükpapaşçu, H.** (2011). *Ergenlikte Romantik İlişkiler: İnternetin Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. Danışman: Yrd. Doç. Dr. Melike Türkan BAĞLI
- Catalozzi, M., Simon, P. J., Davidson, L. L., Breitbart, V., & Rickert, V. I.** (2011). Understanding control in adolescent and young adult relationships. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 165(4), 313–319. <https://doi.org/10.1001/archpediatrics.2011.32>
- Ceyhan, E., Ceyhan, A. A. ve Gürcan, A.** (2007). Problemlerli İnternet Kullanımı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(1), 387-416.
- Claes, L., Hart, T. A., Smits, D., Van Den Eynde, F., Mueller, A., & Mitchell, J. E.** (2012). Validation of the social appearance anxiety scale in female eating disorder patients. *European Eating Disorder Review*, 20, 406–409. <https://doi.org/10.1002/erv.1147>
- Cloutier, R., & Onur, B.** (2019). Ergenlik psikolojisinde kuramlar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 27(2), 875-904 https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000360
- Collins, A. W., & Sprinthal, A. N.** (1995). *Adolescent Psychology*. New York: McGraw-Hill International Edition.
- Collins, W. A.** (2003). More than Myth: The developmental significance of romantic relationships during adolescence. *Journal of Adolescence*, 13(1), 1-24. <https://doi.org/10.1111/1532-7795.1301001>
- Colwell J., Kato M.** (2003). “Short Note investigation of the relationship between social isolation, self-esteem, aggression and computer game play in Japanese adolescents”. *Asian Journal of Social Psychology*, 6, 149–158. https://www.academia.edu/22528124/Investigation_of_the_relationship_between_social_isolation_self-esteem_aggression_and_computer_game_play_in_Japanese_adolescents
- Conde, Z.J.** (2010). *Adolescents Cyberconnections: Identity Definition and Intimacy Disclosure an a Social Networking Site*. Yayınlanmamış doktora tezi, Iowa, Iowa Devlet Üniversitesi.
- Connolly, J., Craig, W., Goldberg, A., & Pepler, D.** (2004). Mixed-Gender Groups, Dating, and Romantic Relationships in Early Adolescence. *Journal of Research*

on *Adolescence*, 14(2), 185–207. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2004.01402003.x>

- Cooper, L. M., Longmore, M. A., Manning, W. D., & Giordano, P. C.** (2020). The influence of demographic, relational, and risk asymmetries on the frequency of intimate partner violence in young adulthood. *Journal of Family Issues*, 42(1), 136–155. <https://doi.org/10.1177/0192513X20916205>
- Cooper, M. I., Shaver, P. R., & Collins, N. I.** (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1380-1397. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.5.1380>
- Coyne, S. M., Padilla-Walker, L. M., & Holmgren, H. G.** (2017). A six-year longitudinal study of texting trajectories during adolescence. *Child Development*, 89(1), 58–65. <https://doi.org/10.1111/cdev.12823>
- Coyne, S. M., Stockdale, L., Busby, D., Iverson, B., & Grant, D. M.** (2011). I luv u (:): A descriptive study of the media use of individuals in romantic relationships. *Family Relations*, 60, 150-162. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2010.00639.x>
- Cummings, J., Butler, B., ve Kraut, R.** (2002). The quality of online social relationships. *Communications of the ACM*, 45(7), 103-108 <https://doi.org/10.1145/514236.514242>
- Çakır, H., & Topçu, H.** (2005). Bir iletişim dili olarak internet. *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 71-96.
- Çankaya, Z. C., & Meydan, B.** (2018). Ergenlik Döneminde Mutluluk ve Umud. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 207-222 <https://doi.org/10.17755/esosder.316977>
- Daddis, C., & Randolph, D.** (2010). Dating and Disclosure: Adolescent Management of Information Regarding Romantic Involvement. *Journal of Adolescence*, 33, 309-320. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2009.05.002>
- Davila, J., Mattanah, J., Bhatia, V., Latack, J. A., Feinstein, B. A., Eaton, N. R., Zhou, J., Kumar, S. A., Lomash, E. F., McCormick, M. ve Zhou, J.** (2017). Romantic competence, healthy relationship functioning, and well-being in emerging adults. *Personal Relationships*, 24, 162–184. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/pere.12175>
- Davila, J., Steinberg, S. J., Miller, M. R., Stroud, C. B., Starr, L. R., & Yoneda, A.** (2009). Assessing romantic competence in adolescence: The romantic competence interview. *Journal of Adolescence*, 32, 55-75. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2007.12.001>
- Demir, M. & Weitekamp, L. A.** (2007). I am so happy cause today I found my friend: Friendship and personality as predictors of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8(2), 181-211. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9012-7>

- Demir, M.** (2008). Sweetheart, you really make me happy: Romantic relationship quality and personality as predictors of happiness among emerging adults. *Journal of Happiness Studies*, 9(2), 257-277. <https://doi.org/10.1007/s10902-007-9051-8>
- Demirtaş Çelen, S.** (2010) “Cinsiyet, İlişki Durumu, Romantik İlişki Doyumu ve Kariyer Seçimlerine Bağlılığın Son Sınıf Üniversite Öğrencilerinde Öznel İyi Oluşun Boyutları Üzerindeki Rolü”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)
- Derman, O.** (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, 19-21.
- Dillow, M. R., Goodboy, A. K., & Bolkan, S.** (2014). Attachment and the expression of affection in romantic relationships: The mediating role of romantic love. *Communication Reports*, 27, 102-115. <https://doi.org/10.1080/08934215.2014.900096>
- Docplayer**(02.11.2023). Çocukların sosyal paylaşım sitelerini kullanım alışkanlıkları araştırması raporu. <https://docplayer.biz.tr/7446995-Cocuklarin-sosyal-paylasim-sitelerini-kullanim-aliskanliklari-arastirmasi-raporu.html>
- Doğaner, B.** (2014). *Romantik İlişkileri Olan Üniversite Öğrencilerinin Narsistik Kişilik Eğilimi Düzeylerine Göre; İlişki Bağlanımı, İlişki Doyumu ve Benlik Saygılarının İncelenmesi: İstanbul İli Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı).
- Draucker, C. B., & Martsof, D. S.** (2010). The role of electronic communication technology in adolescent dating violence. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 23, 133-142. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2010.00235.x>
- Dunnewind, S.** (“R U Still Up? Teens Are Text-Messaging Friends into the Wee Hours,” *Seattle Times*, Living section, March 31, 2007 <https://www.seattletimes.com/life/lifestyle/r-u-still-up-teens-are-text-messaging-friends-into-the-wee-hours/>
- Düşünceli, M.** (2016). “Özel Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumları ile İçedönüklük-Dışadönüklük Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ekşi, H., Erden, N., Erdoğan, F. H., & Yılmaz, E.** (2013). Ergenlerin Kimlik Oluşumunun Facebook Üzerinden İncelenmesi: Nitel Araştırma Örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(3), 295-313
- Ellison, N., Steinfield, C., & Lampe, C.** (2007). The benefits of Facebook “friends”: Social capital and college students’ use of online social network sites. *Journal of Computer Mediated Communication*, 12(4), 1143-1168. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00367.x>

- Eraslan L.** (2020) *Sosyal Medya ve Algı Yönetimi: Sosyal Medya İstihbaratına Giriş* Ankara: Anı Yayıncılık
- Erden, N. H., Erdoğan, H. F., & Yılmaz, E.** (2013). Ergenlerin Kimlik Oluşumunun Facebook Üzerinden İncelenmesi: Nitel Araştırma Örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(3), 295-313.
- Erikson, E. H.** (1968). *Identity: Youth and Crisis* (No. 7). WW Norton & Company, New York.
- Eröz.S.S.**, (2011) *Duygusal Zeka ve İletişim Arasındaki İlişki: Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa. (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeyyat SABUNCUOĞLU)
- Farrugia, R.C.** (2013). "Facebook & Relationships: A study of how social media use is affecting long-term relationships". Master Thesis. Rochester Institute of Technology. <https://scholarworks.rit.edu/theses/30>
- Feiring, C.** (1996). Concepts of romance in 15-year-old adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 6 (2), 181–200.
- Fincham, F. D., & Beach, S. R. H.** (2006). Relationship Satisfaction. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 579–594). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511606632.032>
- Finnegan, R. A., Hodges, E. V. E., & Perry, D. G.** (1996). Preoccupied and avoidant coping during middle childhood. *Child Dev*, 67(3), 1318-1328. <https://doi.org/10.2307/1131702>
- Fongkaew, W., & Fongkaew, K.** (2016). 'My Space, My Body, My Sexual Subjectivity: Social Media, Sexual Practice and Parental Control among Teenage Girls in Urban Chiang Mai.' *Culture, Health & Sexuality*, 18(5), 597–607. <https://doi.org/10.1080/13691058.2015.1091948>
- Freeman, B., & Chapman, S.** (2007). Is "YouTube" telling or selling you something? Tobacco content on the YouTube video-sharing website. *Tobacco Control*, 16(3), 207–210. <http://dx.doi.org/10.1136/tc.2007.020024>
- Fullwood C., Sheehan N., Nicholls W.** (2009) Blog function revisited: A content analysis of MySpace Blogs. *CyberPsychology & Behavior*. Dec 12(6), 685-689. <https://doi.org/10.1089/cpb.2009.0138>
- Furman, W.** (2002). The emerging field of adolescent romantic relationships. *Current Directions in Psychological Science*, 11(5), 117-180. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00195>
- Girlguiding.** (2013). *Care verses control: Healthy relationships. A report from Girlguiding.* London, England: <https://new.basw.co.uk/policy-and-practice/resources/care-versus-control-healthy-relationships>
- Goldberg S, Benoit D, Blokland K, Madigan S.** (2003). Atypical maternal behavior, maternal representations, and infant disorganized attachment. *Development*

and *Psychopathology* 15(2): 239-57.
<https://doi.org/10.1017/S0954579403000130>

- Goldberg, R. E., Tienda, M., & Adserà, A.** (2017). Age at migration, family instability, and timing of sexual onset. *Social Science Research*, 63(Supplement C), 292–307. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2016.09.021>
- Goldberg, R. E., Tienda, M., Eilers, M., & McLanahan, S. S.** (2019). Adolescent relationship quality: Is there an intergenerational link? *Journal of Marriage and Family*, 81(4), 812–829. <https://doi.org/10.1111/jomf.12578>
- Gouveia, M. J., Canavarro, M. C., & Moreira, H.** (2019). Associations between mindfulness, self-compassion, difficulties in emotion regulation, and emotional eating among adolescents with overweight/obesity. *Journal of Child and Family Studies*, 28(1), 273-285. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1239-5>
- Green J&Goldwyn R.**(2002). Annotation: Attachment disorganisation and psychopathology: New findings in attachment research and their potential implications for developmental psychopathology in childhood *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 43(7): 835-46. <https://doi.org/10.1111/1469-7610.00102>
- Gross, R. & Acquisti, A.** (2005). Information Revelation and Privacy in Online Social Networks (The Facebook case). <http://www.heinz.cmu.edu/~acquisti/papers/privacy-facebook-grossacquisti-pdf> 30.10.2023
- Habito, C. M., Morgan, A., & Vaughan, C.** (2021). 'Direct' and 'instant': the role of digital technology and social media in young Filipinos' intimate relationships. *Culture, Health & Sexuality*. <https://doi.org/10.1080/13691058.2021.1877825>
- Hart, T. A., Flora, D. B., Palyo, S. A., Fresco, D. M., Holle, C., & Heimberg, R. G.** (2008). Development and examination of the social appearance anxiety scale. *Assessment*, 15(1), 48-59. <https://doi.org/10.1177/1073191107306673>
- Hartup, W. W.** (1996). The company they keep: Friendships and their developmental significance. *Child Development*, 67(1), 1–13. <https://doi.org/10.2307/1131681>
- Hazan, C., & Shaver, P.** (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- Hendrick, S. S.** (1988). A generic measure of relationship satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 50(1), 93–98. <https://doi.org/10.2307/352430>
- Hockenberry, J. M.** (2011). *Family Centered Care of the Adolescent Health. Nursing Care of Infants and Children*. Philadelphia, Mosby, ss.738-837.
- Howard, D. E., Debnam, K. J., & Strausser, A.** (2017). 'I'm a stalker and proud of it': Adolescent girls' perceptions of the mixed utilities associated with Internet

and social networking use in their dating relationships. *Youth & Society*.
<https://doi.org/10.1177/0044118x17716948>

<https://www.cdc.gov/nchs/data/hus/hus16.pdf> Health, United States, 2016

Hu, Y., Manikonda, L., & Kambhampati, S. (2014). What We Instagram: A First Analysis of Instagram Photo Content and User Types. *Proceedings of the Eighth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media*, 595-598
<https://doi.org/10.1609/icwsm.v8i1.14578>

Jiménez, A. G., López, A. C. M. ve Pisionero, G. C. (2012). A Vision of uses and gratifications applied to the study of internet use by adolescence. *Comunicación Y Sociedad*, 25(2), 231-254.
<https://doi.org/10.15581/003.25.36168>

Kang, J. Y. M., Johnson, K. K. P., & Kim, J. (2013). Clothing functions and use of clothing to alter mood. *International Journal of Fashion Design, Technology and Education*, 6(1), 43-52. <https://doi.org/10.1080/17543266.2012.762428>

Keser Özcan, N., & Buzlu, S. (2023, Kasım 28). Problemler internet kullanımını belirlemede yardımcı bir araç: "İnternette bilişsel durum ölçeği"nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenilirliği. *Bağımlılık Dergisi*, 6(1), 19-26
<https://www.bagimlilikdergisi.com/pubfiles/cilt6sayi1003.pdf>

Keskin, G., & Çam, O. (2007). Bağlanma Süreci: Ruh Sağlığı Açısından Literatürün Gözden Geçirilmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 23(2), 145-158.

Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 231-256.

Koçak, N. G. (2012). *Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Davranışlarının ve Motivasyonlarının Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında İncelenmesi: Eskişehir’de Bir Uygulama* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir. Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mine OYMAN.

Korchmaros, J. D., Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2015). Adolescent online romantic relationship initiation: Differences by sexual and gender identification. *Journal of Adolescence*, 40, 54-64.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2015.01.004>

Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction—A Review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(9), 3528-3552. <https://doi.org/10.3390/ijerph8093528>

Kusunoki, Y., & Upchurch, D. M. (2011). Contraceptive Method Choice Among Youth in the United States: The Importance of Relationship Context. *Demography*, 48(4), 1451-1472. <https://doi.org/10.1007/s13524-011-0061-0>

- Lapsey, N., Varshney, & Aalsma, M.** (2000). Pathological attachment and attachment style in late adolescence. *Journal of Adolescence*, *23*, 137-155.
- Le, B., Dove, N. L., Agnew, C. R., Korn, M. S., & Mutso, A. A.** (2010). Predicting nonmarital romantic relationship dissolution: A meta-analytic synthesis. *Personal Relationships*, *17*, 377-390. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1475-6811.2010.01285.x>
- Lee, Sook, J.,** (2009). Online communication and adolescent social ties: Who benefits more from internet use? *Journal of Computer-Mediated Communication*, *14*, 509-531. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2009.01451.x>
- Lenhart A, Anderson M, & Smith A** (2015, October 1). Teens, technology and romantic relationships. *Pew Research Center & Technology*. <http://www.pewinternet.org/2015/10/01/teens-technology-and-romantic-relationships/> [Google Scholar]
- Levinson, C. A., & Rodebaugh, T. L.** (2012). Social anxiety and eating disorder comorbidity: The role of negative social evaluation fears. *Eating Behaviors*, *13*(1), 27-35. <https://doi.org/10.1016/j.eatbeh.2011.11.006>
- Levinson, C. A., Rodebaugh, T. L., White, E. K., Menatti, A. R., Weeks, J. W., Lacovino, J. M., Warren, C. S.** (2013). Social appearance anxiety, perfectionism, and fear of negative evaluation. Distinct or shared risk factors for social anxiety and eating disorders? *Appetite*, *67*, 125-133. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2013.04.002>
- Liebert, E.** (2011) *Facebook Masalları*, Çeviren Nehir Güler, İstanbul: Derin Kitap
- Longmore, M. A., Eng, A. L., Giordano, P. C., & Manning, W. D.** (2009). Parenting and adolescents' sexual initiation. *Journal of Marriage and the Family*, *71*(4), 969-982. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2009.00647.x>
- Mavruk Özbiçer, S., & Atıcı, M.** (2018). University students' emotional intelligence and romantic relationship satisfaction: A quantitative study. *Journal of Human Sciences*, *15*(1), 265-279 <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/5163>
- Meeus, W., & Oosterwege, A.** (2002). Parental and peer attachment and identity development in adolescence. *Journal of Adolescence*, *25*, 93-106. <https://doi.org/10.1006/jado.2001.0451>
- Mikulincer & Shaver** (2007). Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007b). Boosting attachment security to promote mental health, prosocial values, and inter-group tolerance. *Psychological Inquiry*, *18*, 139-156. <https://doi.org/10.1080/10478400701512646>
- Mod, G. B. B. A.** (2010). Reading romance: The impact Facebook rituals can have on a romantic relationship. *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology*, *1*(2), 61-77. https://www.researchgate.net/publication/49583198_Reading_Romance_The_Impact_Facebook_Rituals_Can_Have_On_A_Romantic_Relationship

- Montepare, J.M. & Lachman, M.E.** (1989). "You're only as old as you feel": Self-Perceptions of age, fears of aging, and life satisfaction from adolescence to old age. *Psychology and Aging*, 4(1), 73-78. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0882-7974.4.1.73>
- Naezer, M.** (2018). 'From risky behaviour to sexy adventures: reconceptualising young people's online sexual activities.' *Culture, Health & Sexuality*, 20(6), 715–729. <https://doi.org/10.1080/13691058.2017.1372632>
- Nesi, J., Widman, L., Choukas-Bradley, S., & Prinstein, M. J.** (2016). Technology-Based communication and the development of interpersonal competencies within adolescent romantic relationships: a preliminary investigation. *Journal of Research on Adolescence*, 27(2), 471–477. <https://doi.org/10.1111/jora.12274>
- O’Keeffe, G. S., Clarke-Pearson, K., Council on Communications and Media.** (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*; 127(4): 800-804. <https://doi.org/10.1542/peds.2011-0054>
- Ocakçı, A F.** (2015). Ergenlik dönemi özellikleri. A. F. Ocakçı ve F. Üstüner Top (Ed.), *Yetişkinliğe bir adım kala ergen sağlığı* (1. Baskı) Ankara: Göktaş Basım ve Yayın Dağıtım.(ss. 1-7)
- Odgers, C.** (2018). Smartphones are bad for some teens, not all. *Nature*, 554(7693), 432. <https://doi.org/10.1038/d41586-018-02109-8>
- Özen, Ü., & Korukçu Sarıcı, M. B.** (2010). Yalnızlık olgusu ve sanal sohbetin yalnızlığın paylaşımına etkisi: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 149-159. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2698/35574>
- Öztürk, M. O.& Uluşahin** (2018) A.N *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları* Ankara Nobel Tıp Kitapevi 92-93
- Özyürek, A., & Özkan, İ.** (2015). A Study on the relationship between adolescents' perception the parental attitudes and their social competence level. *International Journal of Sport Culture and Science*(3), 73-88. <https://doi.org/10.14486/IJSCS259>
- Pittman, M., & Reich, B.** (2016). Social media and loneliness: Why an Instagram picture may be worth more than a thousand Twitter words. *Computers in Human Behavior*, 62, 155–167. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.03.084>
- Pujazon-Zazik, M. A., Manasse, S. M., & Orrell-Valente, J. K.** (2012). Adolescents' self-presentation on a teen dating web site: A risk-content analysis. *Journal of Adolescent Health*, 50(5), 517–520. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2011.11.015>
- Quatman, T., Sampson, K., Robinson, C., & Watson, C. M.** (2001). Academic, motivational, and emotional correlates of adolescent dating. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 127(2), 211-234

- Rahaman, H. S.** (2015). Romantic relationship length and its perceived quality: Mediating role of Facebook-related conflict. *Europe's Journal of Psychology*, *11*(3), 395-405. <https://doi.org/10.5964/ejop.v11i3.932>
- Reed, L. A., Conn, K., & Wachter, K.** (2020). Name-calling, jealousy, and break-ups: Teen girls' and boys' worst experiences of digital dating. *Children and Youth Services Review*, *108*. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104607>
- Reed, L. A., Tolman, R. M., Ward, L. M., & Safyer, P.** (2016). Keeping tabs: Attachment anxiety and electronic intrusion in high school dating relationships. *Computers in Human Behavior*, *58*, 259–268. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.12.019>
- Rideout, V., & Robb, M. B.** (2019). *The common sense census: Media use by tweens and teens, 2019*. Common Sense Media. <https://www.commonsensemedia.org/research/the-common-sense-census-media-use-by-tweens-and-teens-2019>
- Ringrose, J., Gill, R., Livingstone, S., & Harvey, L.** (2012). *A qualitative study of children, young people and "sexting": A report prepared for the NSPCC*. London, England: NSPCC. [https://eprints.lse.ac.uk/44216/1/Libfile repository Content Livingstone%20A%20qualitative%20study%20of%20children%20young%20people%20and%20sexting%20LSE%20RO%29.pdf](https://eprints.lse.ac.uk/44216/1/Libfile%20repository%20Content%20Livingstone%20A%20qualitative%20study%20of%20children%20young%20people%20and%20sexting%20LSE%20RO%29.pdf)
- Rosenfeld, M. J., & Thomas, R. J.** (2012). Searching for a mate: The rise of the internet as a social intermediary. *American Sociological Review*, *77*(4), 523–547. <https://doi.org/10.1177/0003122412448050>
- Rosenstein, D. S., & Horowitz, H. A.** (1996). Adolescent attachment and psychopathology. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *64*(2), 244–253. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.64.2.244>
- Rusbult, C. E., & Buunk, B. P.** (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, *10*(2), 175–204. <https://doi.org/10.1177/026540759301000202>
- Sakalli-Ugurlu, N.** (2003). How do romantic relationship satisfaction, gender stereotypes, and gender relate to future time orientation in romantic relationships? *The Journal of Psychology*, *137*(3), 294-303. <https://doi.org/10.1080/00223980309600615>
- Sanders, C. E., Field, T. M., Diego, M., & Kaplan, M.** (2000). The relationship of Internet use to depression and social isolation among adolescents. *Adolescence*, *35*(138), 237–242.
- Saraç, A., Hamamcı, Z., & Güçray, S.** (2015). Predicting romantic relationship satisfaction of university students. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, *5*(43), 69-81.
- Sayımer, İ.** (2008). *Sanal Ortamda Halkla İlişkiler*. İstanbul: Beta Basım Yayım.

- Shulman, S., & Connolly, J.** (2013). The challenge of romantic relationships in emerging adulthood: Reconceptualization of the field. *Emerging Adulthood*, 1(1), 27-39. <https://doi.org/10.1177/2167696812467330>
- Sırakaya, M., & Seferoğlu, S. S.** (2013). Öğretmen adaylarının problemlı internet kullanımlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [H. U. Journal of Education]*, 28(1), 356-368
- Siegling, A. B., & Delaney, M. E.** (2013). Toward understanding body image importance: Individual differences in a Canadian sample of undergraduate students. *Eating Disorders*, 21(2), 117-129. <https://doi.org/10.1080/10640266.2013.761083>
- Solmuş, T.** (2010). *Romantik İlişkiler, Evlilik ve Ana-Baba-Çocuk İlişkileri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sroufe, L. A.** (2005). Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attach Hum Dev*, 7(4), 349-367. <https://doi.org/10.1080/14616730500365928>
- Steinberg, L.** (2004). Risk taking in adolescence: What changes and why? *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021(1), 51-58. <https://doi.org/10.1196/annals.1308.005>
- Steinberg, L.** (2005). *Adolescence* (7th ed.). Stephen B. Rutter.
- Steinberg, L.** (2007). *Ergenlik*. (Yay. Haz. F. Çok). Ankara: İmge Yayınları. (orjinal basım tarihi, 1985).
- Sternberg, R. J.** (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93(2), 119–135. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.93.2.119>
- Stonard, K. E., Bowen, E., Walker, K., & Price, S. A.** (2015). “They’ll always find a way to get to you”: Technology use in adolescent romantic relationships and its role in dating Violence and Abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(14), 2083–2117. <https://doi.org/10.1177/0886260515590787>
- Subrahmanyam, K. & Greenfield, P.** (2008). Online communication and adolescent relationships. *Future of Children*, 18, 1, 119-146. <https://doi.org/10.1353/foc.0.0006>
- Sullivan, H. S.** (1953). *Interpersonal Theory of Psychiatry*. Norton, New York.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A., & Sears, D. O.** (2003). *Social Psychology (11th Ed.)*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Tektaş, N.** (2014). Üniversite öğrencilerinin sosyal ağları kullanımlarına yönelik bir araştırma. *Journal of History School (JOHS)*, 7(17), 851-870. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh474>
- Tienda, M., Goldberg, R. E., & Westreich, J. R.** (2023). Adolescents’ partner search in the digital age: Correlates and characteristics of relationships initiated online. *Journal of Youth and Adolescence*, 51(3), 393–408.

- Titchener, K., & Wong, Q. J. J.** (2015). A weighty issue: Explaining the association between body mass index and appearance-based social anxiety. *Eating Behaviors*, 16, 13-16. <https://doi.org/10.1016/j.eatbeh.2014.10.005>
- Thomas, L. C.** (2010). Twitter at the office. *Journal of Web Librarianship*, 4(1), 79–82. <https://doi.org/10.1080/19322900903565291>
- Toprak, A., Yıldırım, A., Aygöl, E., Binark, M., Börekçi, S., & Çomu, T.** (2000). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook-Görüyorum Öyleyse Varım*. Kalkedon Yayınları.
- Tyrell, C. L., & Dozier, M.** (1999). Effective treatment relationships for persons with serious psychiatric disorders: The importance of attachment states of mind. *J Consult Clin Psychol*, 67(5), 725-733. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.67.5.725>
- Uslu, E.** (2013). *Sosyal Medya Aşkları*. İstanbul: Destek Yayınevi.
- Ünlü, F.** (2018). Orta Yaş Üstü Bireylerde Sosyal Medya Bağımlılığı ve Sosyal İzolasyon. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 161-167. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2018.4.1.13>
- Üstündağ, A.** (2020). Çocukların Sosyal Medya Kullanım Durumları ve Sosyal Medyanın Çocukların Duygu Durumları Üzerine Etkisi . *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi* , 6 (2) , 286-302 . <https://dergipark.org.tr/tr/pub/intjces/issue/59193/746069>
- Van Looy, A.** (2016). *Social Media Management. Springer Texts in Business and Economics*. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-21990-5>
- We Are Social.** (2023). *We Are Social Şubat 2023 Türkiye Raporu*. <https://www.guvenliweb.org.tr/dokuman-detay/we-are-social-subat-2023-turkiye-raporu>
- Xia, M., Fosco, G. M., Lippold, M. A., & Feinberg, M. E.** (2018). A developmental perspective on young adult romantic relationships: Examining family and individual factors in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(6), 1499–1516. <https://doi.org/10.1007%2Fs10964-018-0815-8>
- Yavuzer, H.** (2007). *Ana-Baba ve Çocuk* (19. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Zarrett, N., & Eccles, J.** (2006). The passage to adulthood: Challenges of late adolescence. *New Directions for Youth Development*, 111, 13-28. <https://doi.org/10.1002/yd.179>
- Zorlu, Y.** (2016). Medyadaki şiddet ve etkileri. *Humanities Sciences*, 11(1), 14-15